



TÜRÜK

Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2018, Yıl:6, Sayı:12

Geliş Tarihi: 15.01.2018

Kabul Tarihi: 26.02.2018

Sayfa:364-394

ISSN: 2147-8872

FUZÛLÎ VE AZİZ NESİN'İN “LEYLÂ İLE MECNÛN”LARININ MUKAYESESİ

Süleyman Yiğit*

“Vaktiyle büyük bir devenin bir başı varmış
Başsız deve olmaz ya, masal... neyse”

Tevfik Fikret

Özet

Kökleri Arap toplumundaki halk anlatılarına dayanan *Leylâ ile Mecnûn*, ilk olarak İran edebiyatı şairlerinden Nizâmî-i Gencevî (öl. 1204) tarafından planlı bir hikâye şekline getirilerek kaleme alınmıştır. Hikâye, yazıldığı tarihten itibaren pek çok şairin ilgisini çekmiş ve yeniden üretilmiştir. XVI. yüzyıl Klâsik Türk edebiyatı şairlerinden Fuzûlî tarafından kaleme alınan *Leylâ vü Mecnûn* adlı eser Türk edebiyatındaki en güzel *Leylâ ile Mecnûn* olarak kabul edilir. Söz konusu hikâye Fuzûlî'den sonra da yazılmaya devam etmiştir. Bunun yanında Klâsik Türk edebiyatı ile sınırlı kalmamış, yeni türlerin Türk edebiyatına yerleşmeye başladığı modernleşme döneminde ve sonrasında da üretilmiştir. Fuzûlî'den yaklaşık dört asır sonra *Leylâ ile Mecnûn* kaleme alan isimlerden biri de Aziz Nesin'dir. Daha çok mizahi ve eleştirel yönleri ağır basan eserleri ile tanınan Aziz Nesin, Fuzûlî'ye ait mesnevîden hareketle hikâye tarzında bir *Leylâ ile Mecnûn* kaleme almıştır. Söz konusu hikâyeyi yazarken kurguda yaptığı küçük değişikliklerin haricinde olay örgüsünde Fuzûlî'ye bağlı kalan Aziz Nesin, asıl özgünlüğü hikâyenin içinde yer yer kullandığı şiirlerde yakalamıştır. Bu çalışmada, Fuzûlî'ye ait *Leylâ vü Mecnûn* mesnevîsi ve Aziz Nesin'e ait *Leylâ ile Mecnun* hikâyesi mukayese edilecek, eserlerde yer alan şiirler dil ve üslup açısından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fuzûlî, Aziz Nesin, *Leylâ ile Mecnûn*, mukayeseli edebiyat, metinlerarasılık.

* Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, orcid.org/0000-0003-4302-5200, suleymanyigit16@hotmail.com

THE COMPARISON OF FUZÛLÎ AND AZİZ NESİN'S "LEYLÂ AND MECNÛN"

Abstract

Leylâ ile Mecnûn based on folk narratives of Arab communities, firstly written by Nizâmî-i Gencevî (d. 1204), one of the renowned poets of Persian literature by forming as a planned story. Beginning from its origin, the story has been so attractive for various poets and it has been rewritten several times. *Leylâ vü Mecnûn* written by Fuzûlî, one of the poets of XVI. century Classical Turkish literature, is known as the best *Leylâ ile Mecnûn* mesnevî. Mentioned story has been continued to be written after Fuzûlî's text. Moreover, the story was not restricted with only Classical Turkish literature and continued to be written in the modernization period in which new genres begin to settle in Turkish literature. After Fuzûlî -around four centuries-, Aziz Nesin is one of the writers rewritten *Leylâ ile Mecnûn*. Nesin who is well-known with his humorous and critical texts, wrote *Leylâ ile Mecnûn* in the form of story by depending on Fuzûlî's text. Nesin adhered to Fuzûlî in terms of plot except little changes made in fiction, on the other hand he reached a genuine discourse thanks to his poems located in the story. In this study, the mesnevî *Leylâ vü Mecnûn* of Fuzûlî and the story *Leylâ ile Mecnun* of Aziz Nesin will be compared, and poems in the story will be analyzed in respect to linguistic and stylistic features.

Key Words: Fuzûlî, Aziz Nesin, *Leylâ ile Mecnûn*, comparative literature, intertextuality.

GİRİŞ

Edebiyat biliminin bir alt dalı olarak ortaya çıkan mukayeseli edebiyatın kökleri J. W. Von Goethe'nin *weltliteratur* adını verdiği *dünya edebiyatı* düşüncesine dayanmaktadır. Buna göre dünyadaki milletlerin oluşturduğu klâsik olarak adlandırılabilir bütün eserler insanlığın ortak edebiyat hazinesini yaratmaktadır (Aytaç 2013, 11). Yine Goethe'ye göre dünya edebiyatı bütün milletler karşılıklı münasebet içinde oldukları, birbirlerini daha yakından tanıdıkları sürece bahis konusu edilebilir (Meriç 2006, 24). Bu tanıma sonucunda her millet, kendi edebiyatının seviyesini değerlendirme fırsatını yakalar ve bunun yanında, bir yönüyle kendisinden üstün olduğunu düşündüğü milletlerin bilgi birikimini ya da geliştirmeye açık fikirlerini kendilerine aktarma yoluna da gidebilir. Bu aktarmalar elbette tek taraflı olmayıp, karşılıklı etkileşim şeklindedir ve bir süreklilik arz eder. Bir milletin diğer millet ile girdiği aktarım münasebeti, dönemin şartlarına ve sanatçının bakış açısına göre yön değiştirebilir.

Mukayeseli edebiyat ise bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira hiçbir edebiyat kendi kaynağından çıktığı gibi saf şekilde kalamaz ve bir başka edebiyatla aktarım ilişkisi içine girmeyi engelleyemez, az ya da çok başka edebiyatlarından etkilenir. Mukayeseli edebiyat bu etkilenmenin seviyesini ortaya koyarken, bir eserin, düşüncenin, türün, motifin, konunun,

tipin vb. hangi edebiyatta ortaya çıktığını tespit etmeye de yaramaktadır (Levent 1998, 44). Bu noktada mukayeseli edebiyatın malzemesi olarak ele alınacak eserlerin seçimi konusunda iki görüşün mevcut olduğu görülür. İlk görüş eserlerin farklı dillerde kaleme alınmış olması gerektiğini ileri sürmektedir (Aytaç 2004, 430). İkinci görüş ise bir milli edebiyatın sınırları içerisinde de mukayese yapılabileceğini savunmaktadır (Bayram 2004, 70). İlk görüş elbette herkes tarafından kabul görmüştür, bunun yanında milli edebiyatın sınırları içindeki eserlerin de birbirlerini etkileyebilecekleri düşünülürse ikinci görüşün de kabul edilmesi mümkündür. Aynı dönemde yaşayan sanatçıların birbirlerini ne seviyede etkiledikleri ve özellikle milli edebiyat sınırları içinde yaşanan kırılmalar veya milli edebiyatın dönemsel geçişleri arasında yapılacak mukayeseler ile eserlerin yaşadığı dönüşüm de ortaya konulabilir.

Türk edebiyatı bu kırılmayı veya dönüşümü özellikle Tanzimat edebiyatı olarak adlandırılan dönemde yaşamıştır. Bu dönemde altı asırdan uzun süredir varlığını sürdüren Klâsik Türk edebiyatının örnek aldığı Arap ve Fars edebiyatının yerine, Batı edebiyatı ve özellikle Fransız edebiyatı örnek alınmaya başlanmıştır. Bu, pek çok değişimi de beraberinde getirmiştir. Öyle ki gelenek olarak adlandırılan Klâsik Türk edebiyatı ağır eleştirilere maruz bırakılmış ve hatta reddedilmeye başlanmıştır. Ayrıca sadece Tanzimat dönemi ile sınırlı kalmamış her dönemde geleneği reddeden, etkisini silmeye çalışanlar olmuştur. Bunun yanında gelenekten yararlanma taraftarı olanlar da mevcuttur.

Sanatçılar gelenek konusundaki tutumları çerçevesinde ona karşı bir bakış açısı geliştirirler. Bu kapsamda gelenek konusunda sanatçıların duruşu üç başlıkta toplanabilir. İlki geleneği moderne uyarlayarak devam ettirenler, ikincisi geleneği malzeme olarak kullananlar ve üçüncüsü geleneği reddedenler olarak sınıflandırılabilir. Gelenek içerisinde ses getirmiş bazı eserler ilk iki grup sanatçıları tarafından zaman zaman kullanılır.

Kökleri Arap toplumundaki halk anlatılarına dayanan *Leylâ ile Mecnun* hikâyesi geleneği devam ettirmek ya da gelenekten yararlanmak isteyenlerin tercih ettiği eserlerden biridir ve pek çok şair tarafından tekrar tekrar kaleme alınmıştır. İlk olarak İran edebiyatı şairlerinden Nizâmî-i Gencevî (öl. 1204) tarafından planlı bir hikâye hâline getirilerek kaleme alınmıştır (Levend 1959, 11). Bu evrede hikâyeye tasavvufî unsurlar eklenerek hikâyeye geliştirilmiştir. Bunu pek çok şair yeni eklemeler veya değiştirmelerle tekrar yazarak takip etmiştir. Türk edebiyatında hikâyeye ilk temas eden Gülşehrî'dir. O, kaleme aldığı *Mantıku't-Tayr* adlı eserde 79 beyitlik kısımda hikâyeye yer vermiştir (Levend 1959, 103). Bilinen ilk müstakil örneği ise Edirneli Şâhidî tarafından kaleme alınan hikâyenin, en güzel örneğinin Fuzûlî'ye ait olduğu kabul edilir (İpekten 1996, 43-44). Hikâye Fuzûlî'den sonra Klâsik Türk edebiyatı şairleri tarafından ve klâsik eserleri modernize etmeye çalışan şairler tarafından yazılmaya devam etmiştir. Bu eserler çeşitli araştırmacılar tarafından mukayeseli edebiyat çalışmalarına konu edilmiştir (Genç 2006; Tunç 2011).

Bu bilgilerin ışığında, Klâsik Türk edebiyatı şairi Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eseri ile Fuzûlî'nin eserinden aktarılan Aziz Nesin'e ait *Leylâ ile Mecnun* adlı 'halk öyküsü' mukayese edilecektir. Mukayesede Gürsel Aytaç'tan hareketle Yavuz Bayram tarafından ortaya konulan metot kullanılacaktır (Bayram 2004, 78-79).

1. Sanatçıların Mukayesesi

Fuzûlî ve Aziz Nesin'in hayatları ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra yetiştirme tarzları, sanat anlayışları, edebî çevre ve dönemleri mukayese edilecektir.

1.1. Sanatçıların Biyografileri

XVI. yüzyıl Âzerî sahası edebiyatının tanınmış isimlerinden Fuzûlî'nin asıl adı Mehmed'dir. Babasının adı Molla Süleyman'dır. Doğum tarihi ve yeri hakkında kaynaklarda kesin bir bilgi yoktur. Kerbela, Bağdat ve Hille şehirlerinden birinde doğmuş olduğu çeşitli tezkirelerde zikredilmiştir. Ne derece öğrenim gördüğü kendisinin *Türkçe Divanı*'nın önsözünde yer alan bilgilerle sınırlıdır. Buna göre küçük yaşta okula başlamış, burada âşıkâne şiirler okumuş ve yine küçük yaşta şiir yazmıştır. Bunun yanında şiirlerinin bilim yönünün eksik olmaması için bilim tahsiline gayret edip aklî ve naklî ilimleri öğrenmiştir. Ömrünü Hille-Kerbela-Necef-Bağdat arasında geçirmiştir. *Arapça Divanı*'ndaki bir kıt'adan hareketle Necef'te Hz. Ali türbesinde türbedarlık yaptığı tahmin edilmektedir. Bunun yanında hayatı boyunca geçim sıkıntısı çektiği de kaynaklarda yer almaktadır (İpekten 1996, 24-27). Tezkire yazarı Ahdî, belâgata uygun mazmunlar bulmak konusunda eşsiz, üç dilde şiire yazmaya vâkıf, muamma tarzında ve aruzda usta olarak övdüğü Fuzûlî'nin 1556 tarihinde vefat ettiğini kaydetmiştir (Solmaz 2005, 460-461). Türkçe, Arapça ve Farsça dillerine hâkim olan Fuzûlî bu dillerde manzum ve mensur olmak üzere 15 dolayında eser vermiştir (Mengi 2009, 154). Türkçe eserleri arasında, *Türkçe Divan, Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bâde, Tercüme-i Hâdis-i Erba'în, Sohbetü'l-esmâr, Hadîkarü's-sü'edâ, Mektuplar*"; *Farsça eserleri arasında "Farsça Divan, Sâkînâme, Hüsn ü Aşk, Enîsü'l-kalb, Rind ü Zâhid, Risâle-i Mu'ammâ*; Arap eserleri arasında *Arapça Divan ve Matla'ü'l-İ'tikâd* sayılabilir (İpekten 1996, 37).

Aziz Nesin 20 Aralık 1915 senesinde Heybeliada'da doğdu. Asıl adı Mehmet Nusret'tir. Öğrenimine İstanbul Kanuni Sultan Süleyman İptidai Mektebi'nde başlamış, ardından iki yıl İstanbul'da Darüşşafaka Lisesi'nde okuduktan sonra 1935'te Kuleli Askeri Lisesi'ni, 1937'de Kara Harp Okulu'nu, 1939'da da Askeri Fen Okulu'nu bitirdi. Üsteğmen olarak görev aldığı askeriyeden 1944'te uzaklaştırıldı. Bir süre bakkallık, muhasebecilik yaptıktan sonra gazeteciliğe başladı. Yedigün, Karagöz, Tan'da çalıştı, Cumartesi adlı bir magazin dergisini yayımlamaya başladı. 1946'da Sabahattin Ali ile Markopaşa adlı mizah dergini çıkardı. Çeşitli yazıları ve eserinden dolayı birkaç kez hapse mahkûm edildi. Hapisten çıktıktan sonra çeşitli işlerde çalıştı, mizah dergisi çıkardı, yayınevi kurdu. Edebiyat yaşamı boyunca 100'den fazla takma isim kullanan Aziz Nesin, birçok mizah dergisinin hazırlanmasında önyak oldu. 1972'de Nesin Vakfı'nı kurdu. Türk mizahı konusundaki önemli isimlerden biri olan ve hem Türkiye'de hem yurt dışında çeşitli ödüllere layık görülen yazar, 6 Temmuz 1995 senesinde İzmir'de vefat etti. Özellikle roman ve öykü olmak üzere oyun, anı, şiir, masal, söyleyişi, günce kitapları da basılmıştır. Önemli eserleri arasında *Zübük, Kadın Olan Erkek, Tatlı Betüş, Surnâme, Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, İt Kuyruğu, Fil Hamdi, Leylâ İle Mecnun, Ah Biz Eşekler, Toros Canavarı, Beş Kısa Oyun, Bir Sürgünün Anıları, Taşlamalar-Aziznâme, Soldan Başa, Az Gittik Uz Gittik, Seyahatnâme* gibi eserler sayılabilir (Nesin 2003, 515-517).

1.2. Yetiştirme Tarzları

Âlim bir şair olan Fuzûlî, Arap, Fars ve Türk dillerine bu dillerde divan yazacak kadar hâkimdir. Zamanının geçerli bütün ilimlerini öğrenmiştir. O her şeyden önce bir aşk şairidir, bütün şiirlerinde aşkı anlatmıştır. Gençlik döneminde yazdığı şiirlerde maddî ve beşerî aşkı anlattığı, ilim tahsilinden sonra ise tasavvufî aşkı anlatmaya yöneldiği görülmektedir (İpekten 1996, 27-30).

Aziz Nesin ise fakir bir ailede dünyaya gelmiş, henüz küçük yaşta İstanbul'un çeşitli semtlerine taşınmış, buralarda çeşitli okullarda eğitim almıştır. Çocukluğunda sıkı bir dini eğitimden geçmiştir. Tekkelerde bulunmuş, çeşitli ayinlere katılmıştır. 10 yaşında Kur'an'ı ezberlemiştir. Hayatının ilerleyen aşamasında askeriyeden uzaklaştırılmış, çeşitli sebeplerden dolayı birkaç kez hapiste yatmıştır. Çıkarıldığı dergiler ve yazdığı yazılar yüzünden çok sıkıntılı dönemler geçirmiştir (Malay 2006, 16-21) Özellikle topluma yönelik izlenimlerine ve cezaevlerinde yaptığı gözlemlerine bazı eserlerinde yer vermiştir.

1.3. Sanat Anlayışları

Fuzûlî her şeyden önce bir aşk şairidir. Şiirlerinde şiir ve sanat ilk amaç iken; tasavvufun bunun içine eritildiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle önce şairdir, sonra mutasavvıftır. Bunun yanında şiirlerinde ayrılık, dert, üzüntü, keder, acı gibi karamsar temalar ön plandadır. Öyle ki onun şiirlerinde âşık kavuşmayı, neşeyi, mutluluğu istemez. Şiirlerine içten ve samimi bir söyleyiş hâkimdir (İpekten 1996, 30-33). Bunun yanında *Şikâyetnâme* adlı eserinde yaşadığı döneme eleştirel bir gözle bakan Fuzûlî, toplumdaki bozuklukları da hicvetmiştir.

Aziz Nesin halk edebiyatının anlatı öğelerinden yararlanmış, masal teması aracılığıyla günlük olayları, toplumsal bozuklukları eleştirel ve hicvedici bir gözle yansıtmıştır. Meddah geleneğinin anlatım olanaklarından da faydalanmıştır. Konularını günlük yaşamın içinden, kahramanlarını halk kişilerden seçmiştir (Malay 2006, 27). Bunun yanında onun eserlerinde Klâsik Türk edebiyatına ait türler de kaynaklık etmiştir. Ancak Aziz Nesin'de bu kaynak bazen *Surnâme* ve *Seyahatnâme* gibi eserlerde görüldüğü üzere, eleştiri ve mizah ortamını kurmak için zemin durumundayken, bazen de *Leylâ ile Mecnun* adlı eserinde olduğu gibi geleneksel bir esere nazire yazmak için kullanılmıştır.

1.4. Edebî Çevre ve Dönemleri

Hayatı boyunca Hille-Kerbela-Necef-Bağdat arasında geçirmiş olan Fuzûlî hem yaşadığı dönemde hem de sonraki yüzyıllarda çok sevilmiş ve okunmuş bir şairdir. Pek çok şairi doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir. Azerî sahasında tanınmasının yanında Anadolu'da da şiirleri yayılmıştır. Latîfî, Âşık Çelebi, Ahdî, Hasan Çelebi ve Gelibolulu Âlî tezkirelerinde Fuzûlî'den övgüyle bahsetmişlerdir (İpekten 1996, 33). Genel kaniya göre, onun eserlerinde karamsar havanın hâkim olmasının sebebi olarak İslam dünyası için hüznü ve acıyı çağrıştıran Kerbelâ olayının yaşandığı ve savaşların çok olduğu bir coğrafyada doğup, yetişmesi gösterilmektedir.

Aziz Nesin, küçük yaşta bir devletin yıkılışına şahit olmuş, orta yaşlara geldiğinde kurulan yeni devletin yapısında ve toplumda meydana gelen bozulmaları kendince tespit ederek bunları eleştiri yoluyla düzeltme yoluna gitmiştir. Onun için önemli olanın inandığı fikri sonuna kadar savunmak ve bundan taviz vermemek olduğu görülmektedir (Malay 2006, 28). Eleştirilerinde takındığı sivri dil onun sürekli tepki çekmesine neden olmuştur. Bu özelliğinden dolayı bazı çevrelerce çok olumsuz görülmüş, bazı çevrelerce sevilmiştir.

2. Eserlerin Mukayesesi

Söz konusu iki eser arasındaki en önemli ayırım Fuzûlî'ye ait eserin manzum oluşu ve Aziz Nesin'e ait eserin mensur oluşudur. Bunun yanında dış yapı özellikleri açısından bakıldığında Fuzûlî'nin eserinin mesnevî nazım şekliyle yazıldığı, Aziz Nesin'in eserinin ise hikâye ya da roman hangi gruba dâhil edileceği belirtilmemekle birlikte, eserin hacminden ve kapağında yer alan *halk öyküsü* ibaresinden hareketle öykü/hikâye tarzında kaleme alındığı söylenebilir. Fuzûlî'nin mesnevîsi 3.036 beyitten, Aziz Nesin'in hikâyesi ise 87 sayfadan oluşmaktadır. Klâsik Türk edebiyatında mesnevînin mahiyeti düşünüldüğünde iki eserin yakınlığı da söz konusudur. Mesnevî, uzun yazmaya elverişli olması hasebiyle, roman, hikâye formlarının henüz Türk edebiyatında olmadığı dönemlerde toplumun roman ve hikâye ihtiyacını karşılamıştır. Bir başka ifadeyle iki eser de anlatmaya bağlı edebî türler sınıfına girmektedir. Mesnevî şairleri anlatımda monotonluğu kırmak, okuyucuya soluk aldırarak, eserin edebî seviyesini yükseltmek amacıyla hikâye içinde farklı nazım şekillerine de yer vermişlerdir (Çapan 2003, 233). Bunlar, geleneksel anlayışa uyan, aruz vezni ile kaleme alınmış gazellerdir. Aynı yöntem Aziz Nesin tarafından hikâye içine yerleştirilen şeklen gazel olup hece ölçüsüyle yazılmış şiirler ile sağlanmıştır. Mustafa Tatçı'nın Yunus Emre için söylediği ifadeye eş değer olarak bunlar *heceli gazel* olarak adlandırılabilir (Tatçı 2013, 603). Aziz Nesin, Fuzûlî'nin mesnevîsindeki gazelleri kendi eserine aktarırken aynı durumlardan hareket etmiş, aynı duyguları kullanmıştır. Bu yakınlık 'şiirlerin muhteva yönünden mukayesesi' başlığı altında anlamca örtüşen kelime ve kelime gruplarının italik olarak gösterilmesi ile ortaya konulmuştur.

2.1. Eserler Arasındaki Konu Ortaklığı

Fuzûlî'nin mesnevîsi ile Aziz Nesin'in hikâyesi, konuları bakımından ortaktır. Aziz Nesin hem hikâyenin başında yer alan "Fuzuli'den günümüz Türkçesine aktarılmıştır" ibaresi ile hem de romanın hemen başında yer verdiği epigraf ile Fuzûlî'ye atıfta bulunmuştur. Eser boyunca da küçük farklar dışında Fuzûlî'nin eserine bağlı kalmıştır. Öyle ki Aziz Nesin'in yaptığı küçük değişiklikler dışında eser, yazarının da belirttiği gibi, Fuzûlî'nin eserinin nesre aktarılmış hâlidir denilebilir. Aziz Nesin'in amacı da bu olabilir. Ancak Aziz Nesin'in eserini özgün yapan, eserin içine yerleştirdiği şiirlerdir.

2.2. Eserlerin İlham Kaynaklarının Mukayesesi

Klâsik Türk edebiyatı sanatçılarından Fuzûlî eserini yazarken içinde yetiştiği gelenekten faydalanmış, bir başka ifadeyle kendisinden önce yazılmış *Leylâ ile Mecnûn*'ları ilham kaynağı olarak kullanmıştır. Gelenekteki adı ile nazire, bir konunun, bir eserin daha güzelini yazmak için bir başka sanatçı tarafından tekrar ele alınmasıdır. Çünkü sanatçılar aynı konuyu

işleseler de hep en güzeli anlatmak isterler, zira kâinattaki her şey mutlak güzelin bir yansımasıdır inancı hâkimdir. Fuzûlî bu amaçla gelenekten aldığı hikâyeyi yazma amacını şöyle dile getirmiştir:

*Tutsam talebi hakîkate râh-ı mecâz
Efsâne bahânesiyle 'arz etsem râz
Leylî sebebiyle vasfin etsem âgâz
Mecnûn dili ile etsem izhâr-ı niyâz*

(LM: 19/ 3-4)*

Leylâ vü Mecnûn'un henüz başında bunu dile getiren Fuzûlî mesnevînin sonunda Mecnûn ile Leylâ'nın ruhlarını şâd etmek maksadıyla yazdığını da dile getirir:

*Mecnûn ile Leylîyi kılup yâd
Ervâhlarını eyledin şâd*

(LM: 440/ 3015)

Aziz Nesin'in eserini yazarken hareket noktası Fuzûlî olmuştur. O da eserinin başında: “İnsan bilirse, söz can demektir. Sözü kavramak, insana başka bir can verir, derler. Bugün ölümlere can verdik, kötü bir şey mi bu! Leylâ ile Mecnûn'u anarak ruhlarını şâd ettik” sözleriyle yazma amacını ortaya koymuştur (Nesin 2016). Bu sözler Fuzûlî'nin mesnevîsindeki 3013-3015 arasındaki beyitlerin Aziz Nesin tarafından tekrar ifade edilmesinden doğmuştur. Ancak ‘ölümlere can vermek’ sözü dikkate değerdir. Bu, söz konusu eserini 1972'de yayımlayan Aziz Nesin'in Klâsik Türk edebiyatına bakışının bir ifadesi olabilir. Bunun yanında küçük değişiklikler dışında eserin Fuzûlî'nin mesnevîsinin bir özeti gibi olması Aziz Nesin'e ilham veren eseri de ortaya koymaktadır.

2.3. Eserler Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Eserini XVI. yüzyılda kaleme alan Fuzûlî ve ondan hareketle eserini kaleme alarak 1972 yılında yayımlayan Aziz Nesin *Leylâ ile Mecnûn* eserleri arasında benzerlikler ve farklılıklar söz konusudur.

2.3.1. Kurgudaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Aziz Nesin, Fuzûlî'ye ait *Leylâ vü Mecnûn*'dan aktarım yaparken metinlerarası ilişkilerden *düzyazılaştırma yöntemini* kullanmıştır. Düzyazılaştırma ana-metinlerin ciddi düzende dönüşümlerinden biridir ve dizeler halinde yazılmış bir metni düzyazıya dönüştürme işidir (Aktulum 2007, 142-143). Düzyazılaştırmayı uygularken eserde bazı değişikliklere gitmiştir. Bunların başında Fuzûlî'nin eserindeki giriş bölümlerinin Aziz Nesin'de yer almaması sayılabilir. Klâsik Türk edebiyatında yazılmış hemen bütün mesnevîlerde görülen besmele, tehvîd, münâcât, na't, mi'râc, mu'cizât, devrin padişahına övgü, sebab-i te'lif, devlet büyüğüne övgü gibi bölümlere Fuzûlî'nin eserinde de yer verilmiştir. Buna ek olarak bir sâkînâme de kaleme alınmış ve hikâyenin anlatımına 437. beyitte geçilmiştir. Hikâyenin başlangıcı Fuzûlî'de “bu tuğrâ-yı misâl-i muhabbettir ve dîbâce-i dîvân-ı mihnettir” başlığı ile

* Buradan itibaren verilecek olan beyit örneklerinde parantez içindeki ilk sayı Kaynakça'da künyesi yer alan Hüseyin Ayan'ın *Fuzûlî, Leylâ vü Mecnûn* adlı eserinin sayfa numarasını ve ikinci sayı söz konusu sayfalarda yer alan beyit sayısını ifade etmektedir.

haber verilirken, Aziz Nesin “bu, Aslan’ın dünyaya geldiğidir” başlığı ile hikâyeyi başlatmıştır. Bunun yanında iki sanatçının kurgularındaki benzerlik ve farklılıkları görebilmek adına eser kesitlerine şöyle ayrılabilir:

1. Arap beyinin çocuğu olmadığı için dilediği adaklar kabul olur ve karısı hamile kalır, Kays adında bir çocukları dünyaya gelir. Çocuk zamanla büyür ancak durmadan ağlar.
2. Bir gün sokakta peri gibi güzel bir kız görürler ve Kays kızını görünce susar. Bunun üzerine kız ve Kays arkadaş olurlar.
3. Kays 10 yaşına gelir ve sünneti yapılır, ardından okula gönderilir. Okulda Leylâ isminde bir kızla birbirlerine âşık olurlar.
4. Aralarındaki aşk bir süre sonra açığa çıkar ve bunu duyan Leylâ’nın annesi Leylâ’ya kızar ve Leylâ inkâr etse bile onu okuldan alır. Mecnûn okula gelip Leylâ’yı göremeyince ağlayıp, inler rüsva olur ve adı Mecnûn’a çıkar.
5. Mecnûn Leylâ’dan uzak ağlayıp inerken bir gün arkadaşlarının ısrarı ile dolaşmaya çıkar ve Leylâ’yı görüp bayılır. Ayılıp Leylâ’yı göremeyince kıyafetlerini yırtar, babasına mektup yazıp çöle gider. Çölde vahşi hayvanlarla arkadaş olur.
6. Babası oğlunu eve döndürmek için çöle onun yanına gider ancak ikna edemez. Bunu üzerine Leylâ evde seni bekliyor diyerek kandırır.
7. Anne ve babasının ısrarlarına Mecnûn kulak asmaz, bunun üzerine babası Leylâ’yı istemeye gider. Ancak Leylâ’nın babası Mecnûn’un deli olmasını öne sürerek kızını vermez. Mecnûn yine çöllere gider.
8. Mecnûn’un durumu düzelsin diye Kâbe’ye götürülür ancak Mecnûn orada derdinin artması için dua eder. Babası Mecnûn’un düzeleceğinden ümidi keser ve Mecnûn çöle gider.
9. Bu arada Leylâ evde hapistir ve kimseyle konuşmaz, ağlamak için bahaneler uydurur. Bir gün arkadaşları ikna edip onu gezmeye çıkarırlar. Kırdaki gezinirken arkadaşlarından ayrıldığı bir sırada Mecnûn’un sesinden bir gazel duyar.
10. Leylâ konağa dönerken İbni Selâm adından biri ona âşık olur. Leylâ’yı babasından ister ve Leylâ’nın babası kabul edince düğün hazırlıklarına başlar.
11. Nevfel isminde biri Mecnûn’un gazelini duyar ve ona yardım etmek için Leylâ’nın kabilesine savaş açar. Ancak Mecnûn’un tutumu üzerine yardım etmekten vazgeçer.
12. Mecnûn Leylâ’yı görebilmek için dilenci ve kör kılığına girer.
13. Leylâ İbni Selâm ile evlenir ancak Leylâ cinli olduğu yalanını söyler.
14. Mecnûn’un dostu Zeyd, Mecnûn’a Leylâ’nın evlendiğini bildirir. Ardından Mecnûn ile Leylâ mektuplaşır.
15. Mecnûn’un babası oğlunu geri döndürmek için yine çöle gider ancak başaramaz.
16. Leylâ’nın hasretine dayanamayan İbni Selâm ölür.
17. Leylâ Mecnûn’dan uzak olduğu için ağlayıp inerken bir gece dayanamaz ve deveye binip Mecnûn’u aramaya çıkar.
18. Leylâ Mecnûn’u bulur, ancak onun kendini tanımadığını, gerçek aşkı bulduğunu görüp eve döner, aşkını annesine itiraf eder ve ölür.
19. Zeyd, Leylâ’nın öldüğünü söyleyince Mecnûn Leylâ’nın mezarı başına gider ve orada ölür.
20. Zeyd iki âşığı rüyasında görür ve onlara onlar bir kabir yaptırır.

Fuzûlî'nin bu kurgusu üzerinden tekrar bir eser kaleme alan Aziz Nesin, kurguya büyük oranda bağlı kalmakla birlikte bazı değişiklikler de yapmıştır. Bu değişikliklerden ilki Fuzûlî'de *Kays* olarak geçen Mecnûn'un ismini *Aslan* olarak değiştirmesidir:

Akvâm ü kabâil oldular şâd

Çocuğun adını *Aslan* koymuşlardı.

Ol nev-rese *KAYS* kodular ad

(Nesin 2016, 8)

(LM: 90/491)

Aziz Nesin'in kurguda yaptığı değişikliklerden ikincisi dadısı tarafından gezmeye çıkarılan *Kays*'ın/*Aslan*'ın ağlamasının kesildiği sahnedir. Fuzûlî, *Kays*'ın evlerinden birinde peri gibi güzel bir kız gördüğünü söylerken, Aziz Nesin, evlerden birinde gördükleri kadının *Aslan*'ı kucağına alması sonucunda ağlamasının kesildiğini söyler:

<p>Bir gün anı gezdirdi daya Derdini getirmeğe devâya Bir evde meğer ki bir perî-veş Oldu tıflı görüp olur müşevveş Rahm etti eline aldı bir dem Tıfl anı görünce olur hurrem Hüsnüne bakıp karar tuttu Feryâd u figânını unuttu Oldukça elinde oldu handân Düşükçe elinden oldu giryân Mâhiyyetün çü daya bildi Ol mâhı ana enîs kıldı (LM: 91/497-502)</p>	<p>Başa çıkamayan dadısı, oyalansın da sussun diye bir gün onu gezdiriyordu. Evlerden birinde bir kadın, çocuğu görüp ilgilendi. Acıdığından çocuğu kucağına aldı. <i>Aslan</i>, kadının güzelliğine bakıp ağlamayı kesti. Çok mutlu görünüyordu. Kadının kucağındayken hep güldü. Kadın, kucağından indirince de yeniden ağlamaya başladı. <i>Dadı</i>, işin iç yüzünü anlamıştı. Güzel kadını eve getirdi. Kadın, <i>Aslan</i>'ın yanında, evde kaldı. (Nesin 2016, 8-9)</p>
--	--

Aziz Nesin, İbni Selâm'ın *Leylâ*'ya âşık olduğu sahnede de bazı değişiklikler yapmıştır. Fuzûlî'de “bu *Leylî*'nin İbni Selâm'a giriftâr olduğudur ve yârdan mahrûm u mukayyed-i ağıyâr olduğudur” başlığı altında İbni Selâm *Leylâ*'yı fizikî anlamda görüp âşık olurken, Aziz Nesin'de “bu İbniselâm'ın *Leylâ*'ya vurgunluğudur” başlığında *Leylâ*'yı ilk gören İbni Selâm'ın kâhyasıdır ve bu güzelliği İbni Selâm'a anlattıktan sonra, İbni Selâm çizilen resimden *Leylâ*'ya âşık olur:

<p>Ol 'asrda var idi 'Arabda Bir mu'teber aslda nesebde Manzûr-ı e'âzım u e'âlî Makbûl-i ekâbir-i ehâlî İdrâki bülend ü hüsnü dil-keş Etvârı huçeste sîyreti hîş Vermiş Hak anın olan murâdım</p>	<p>O bölgede İbniselâm adında, tanınmış, işleri yolunda, büyüklerin beğendiği soylu bir kişi yaşardı. İbniselâm'ın her ne dileği olmuşsa Tanrı yerine getirmişti. İşte bu mutlu adamın kâhyası bigün avlanmak için kırlara çıkmıştı. Kâhya, altında at, kolunda sahan giderken, yolu üstünde</p>
---	--

<p>Baht İbni Selâm kılmış adın Ol turfe hümâ-yı evc-i ikbâl Âsûde-zamîr ü fârigu'l-bâl Av kasdına eylemişdi pervâz Altında 'ukaab elinde şehbâz Bir râh-güzerde ol nigâra Uğraşdı ve kıldı bir nazâre Cân u ciğerinde kalmadı tâb Mahv oldu nite kim odda sîmâb Terk etdi 'azîmet-i şikârı Geldi eve gitti ihtiyarı 'Azm etdi binâ-yı resm-i peyvend Tedbîr ile buldu bir hîred-mend (LM: 211/1388-212/1398)</p>	<p>Leylâ'yı gördü. Leylâ'nın yüzüne bakmasıyla ne canında, ne teninde güç kaldı. Ateşe düşüp yok olan cıvaya döndü. İsteksizlenerek avdan vazgeçip eve döndü. Yolda gördüğü Leylâ'nın güzelliğini efendisi İbniselâm'a anlata anlata bitiremedi. İbniselâm, Leylâ'nın güzelliğini başkalarından da o denli çok dinlemişti ki, sonunda duyduklarına dayanamayıp, çok değerli bir ressamı Leylâ'nın resmini yapsın diye görevlendirdi. Ressam, Leylâ'nın resmini yaparak İbniselâm'a getirdi. Leylâ'nın resmini görünce, İbniselâm'ın aklı başından gitti. Gönlüne düşen aşk ateşinin acısıyla gece gündüz ağlar oldu. Leylâ ile evlenme yollarını araştırdı. Leylâ'nın babasına gönderecek bir elçi buldu (Nesin 2016, 38).</p>
--	--

2.3.2. Şekildeki Benzerlikler ve Farklılıklar

Aziz Nesin'in kurguda yaptığı bu değişikliklerden başka şekilde de değişikliğe gitmiştir. Bunlardan en önemlisi Fuzûlî'nin mesnevî şekliyle yazdığı eseri hikâyeye olarak kaleme almasıdır. Ayrıca Aziz Nesin'in Fuzûlî'nin kullandığı başlıkları başlıkları azalttığı görülmektedir. Fuzûlî, hikâyenin başladığı 437. beyitten itibaren, küçük ve büyük 99 başlık kullanmış, "cevâb-ı mes'ele" adlı 100. başlık ile eserini tamamlanmıştır. Aziz Nesin hikâyeye içerisindeki bölümleri 21 başlığa ayırmıştır. Bunu yaparken özellikle Fuzûlî'nin mesnevîden ayrı kullandığı nazım şekillerine verdiği başlıkları hiç kullanmamış, bunun yanında Fuzûlî'de birkaç başlıkta ifade edilenler Aziz Nesin tarafından tek başlıkta işlenmiştir. Fuzûlî hikâyeye boyunca gazel, murabba ve münacât olmak üzere 26 şiire yer verirken, Aziz Nesin 22 şiire yer vermiştir.

Fuzûlî'nin özellikle yeni bir konuya başlarken uzun uzun ele aldığı tasvirler, Aziz Nesin'de bazı yerlerde kısaltılmıştır. "Leylânın eyyâm-ı bahârda seyr-i gülzâr ettiği ve gülzârda murâdına yettiğidir" başlığından sonra hikâyenin anlatımına geçmeden önce 19 beyitte yaptığı tasvir (LM: 197/1282-199/1300) Aziz Nesin tarafından "bu Leylâ'nın Mecnûn'dan haber aldığıdır" başlığında 7 cümlelik bir paragraf ile karşılanmıştır.

Aziz Nesin bazen de Fuzûlî'de yeni başlıklar altında söze başlarken yaptığı hazırlık cümlelerini kullanmamıştır. Buna örnek olarak aşağıdaki beyitler verilebilir:

Sâkî yine kasd-ı cân eder gam
Ver câm-ı lebâleb ü demâdem
Bî-kes kalubam men sebül-rây
Sen eylemesen bana meden vây
Ben şiftenin penâhı olgıl
Bî-kesler ümîd-gâhı olgıl

Cehl eyle vü kılma bir işe ‘ahd
 Ver ‘ahd etsen vefâya kıl cehd
 Şimşîr-i mübâriz-i fesâne
 Bu rezimde böyle batdı kana
 Kim var idi bu huçeste-fercâm
 Ol ‘asrda ‘âdil ü nikû-nâm

(LM: 214/1410-215/1415)

Aziz Nesin ayrıca Mecnûn’un Leylâ’ya yazdığı mektupta 7 beyitte (LM: 270/1811-1817) yer verdiği dua bölümünü çıkararak eserine almamıştır. Fuzûlî’nin 1818. beyitten (LM: 271/1818) itibaren söylediklerini eserine aktarma yoluna gitmiştir.

Fuzûlî eserinin tamamını manzum olarak kaleme almış, bunu yaparken yukarıda ifade edildiği üzere mesnevî nazım şeklini kullanmıştır. Bunun yanında yer yer tekdüzeliği kırmak, hikâyenin akışı içinde okuyucuya soluk aldirmek, eserin edebî değerini yükseltmek için farklı nazım şekillerine de yer vermiştir. Klâsik Türk edebiyatında bu tarz mesnevîlerde görülen özelliği Aziz Nesin de kullanmıştır. Bunun yanında Fuzûlî’nin olayın akışı içinde 475-489. beyitler arasında anlattığı bazı noktaları da Aziz Nesin düzyazıya aktarmak yerine şiirleştirerek vermiştir:

Doğmak mı bu ne
 Bu yeryüzüne
 Bellidir yönüm
 Görüp son günüm
 Boyna haykırdım
 Direnci kırdım
 Gelmişiz bi kez
 Geri dönülmez
 Dayanmak gerek
 Hep yanmak gerek
 Evet güçsüzüm
 Bir dinle sözüm
 Ey acı dünya
 Cefacı dünya
 Tüm dertleri al
 Yüreğime sal
 Tek diyeceğim
 Senden dileğim
 Şarap kan olsun
 Kasdı can olsun
 Öyle içki sun
 Hep ağı olsun
 Sende üzünç çok
 Gördüm sevinç yok
 Aşkî yasak et
 Aşka tutsak et
 Çok olup tasam
 Kendim unutsam

(Nesin, 2016: 7-8)

Aziz Nesin bazen Fuzûlî'nin eserinden hareketle düzyazıya aktarması gereken kısımları şiirle ifade ettiği gibi, bazen de Fuzûlî'nin gazeli olarak söylediği kısmı kendi eserine almamıştır. Bunlardan biri çöle yanına gelen Leylâ'ya aldırış etmeyerek ardından Mecnûn dilinden ifade edilen gazeldir (LM: 385/2638-389/2672):

Hayâl ile tesellîdir gönül meyl-i visâl etmez
Gönülde taşra bir yâr olduğun 'âşık hayâl etmez
Hakîkî 'aşk çün müstevcib-i noksân değil
Özün ehl-i hakîkat vâlih-i hüsn ü cemâl etmez
Kemâl-i 'aşka tâlib muhterizdir hüsn-i sûretten
Ki kayd-ı hüsn-i sûret 'âşıkâ sâhib-kemâl etmez
Delîl-i cehldir 'aşk ehline sûret-perest olmak
Ki 'âkıl iftirâkı mümkün ne ittisâl etmez
Gönülde dâst temkîn bulsa olmaz gözde cevlânı
Mahabbet sâbit olsa öz yerinden intikaal etmez
Sevâd-ı mâsivâdan levh-ı dil hâlî gerek dâim
Muhavvid safha-i idrâke nakş-ı hatt u hâl etmez
Îrâdet zâyî' etmez ehl-i ma'nâ sûreten hergiz
Hakîkat cevherin vecd-i mecâza pâ-y-mâl etmez
Mukayyed olmaz ehl-i sûretin rengine hâl ehli
Fuzûlî kim mukayyedir meğer idrâk-i hâl etmez
(LM: 390/2673-391/2680)

Buna ek olarak Fuzûlî'nin eserinde Leylâ dilinden söylenen gazel (LM: 240/1599-241/1605), Mecnûn tarafından Leylâ'ya yazılan mektubun murabba ile ifade edilmiş hâli (LM: 279/1876-280/1889), Leylâ'nın Mecnûn yazdığı mektubun murabba ile söylenmiş şekli (LM: 289/1950-290/1963), Mecnûn'un yalvarmalarının sonunda yer alan münâcât (LM: 330/2271-331/2277), Leylâ dilinden bir gazel (LM: 339/2327-2331), Leylâ'nın yalvarmaları sonunda söylediği münâcât (LM: 361/2485-362/2491), Leylâ dilinden bir gazel (LM: 396/2713-397/2719) Aziz Nesin'in eserinde yer almamıştır. Aziz Nesin'in eserinde yer alan meçhul birinin Mecnûn dilinden okuduğu gazel de (Nesin 2016, 37) Fuzûlî'nin eserinde yer almaz.

Aziz Nesin ayrıca Fuzûlî'nin söylediği bazı gazellere nazire denilebilecek şiirler de kaleme almıştır. Fuzûlî gazellerini aruz vezni ile kaleme alınırken, Aziz Nesin şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır. Metinlerarası ilişkiler bağlamında düşünülürse yeniden yazma yöntemlerinden biri olan *vezin-dönüşümünü* uygulanmıştır. (Aktulum 2007, 144).

2.3.3. Eserlerde Yer Alan Şiirlerin Mukayesesi

2.3.3.1. Şiirlerin Muhteva Yönünden Mukayesesi

Leylâ ile Mecnûn'un okulda yaşadıkları aşkın dile düşüp Leylâ'nın annesinin kulağına kadar gitmesinden sonra annesi Leylâ'yı azarlar. Bu azarlamalardan sonra dünya Leylâ'nın başına yıkılır. Bunun üzerine olup bitenleri bilmezden gelir, annesine böyle bir şeyin olmadığını ağlayarak anlatır. Ancak bu Leylâ'nın okuldan alınmasını engelleyemez. Okuldan

alınan Leylâ acı ve özlem içinde Kays'a/Aslan'a şöyle seslenir (LM: 104/603-114/677; Nesin 2016, 11-13):

<p>Felek <i>ayırdı</i> beni cevr ile cânânımdan Hazer etmez mi 'aceb nâle vü efgânımdan Oda yandırsam eğer şu'le ile nüh-feleği Ne biter âteş-i âh-i dil-i sûzanımdan Gam-ı pinhan beni öldürdü bu hem bir gam kim Gül-ruhum olmadı âgeh gam-ı pinhânımdan Âh idi hem nefesim âh ki ol hem âhır Çıktı ikrâh kılup külbe-i ahzânımdan Ben ne hâcet ki kılam dâg-ı nihânım şerhin Âkıbet zâhir olur çâk-i girîbânımdan Hak bilür yâr değil cân u dilimden gâ'ib N'ola ger gâ'ib ise dîde-i giryânımdan Cân eğer <i>çıkırsa</i> tenimden eser-i mihrî ile Eser-i mihrini sanman ki <i>çıkarsa cânımdan</i> Lutf edip meğer <i>ey bâd</i> bu günden böyle Veresin bir haber ol <i>serv-i hurâmânımdan</i> Ey Fuzûlî gam-ı hicr ile perişândır hâl Kimse âgâh değil hâl-i perişânımdan (LM: 115/678-116/686)</p>	<p>Tutsak oldum biyandan <i>ayrılık</i> öbür yandan <i>Ayrılan</i> benim benden <i>tendir candan ayrılan</i> Sevgi ulaşamaz bir çevren çizgisiniymiş Ne yapsam ayrılamam benden uzaklaşandan Kimseler yok kurtulmuş kaçıp kendi kendinden Sana tutsak olaydım kurtulup bu zindandan <i>Ey rüzgâr</i> gidip <i>söyle Leylâ'nın hali</i> böyle Gözlerim görmez oldu gözümde akan kandan Düşlerde değil artık gerçekten görsem seni Sevince dayanmam ölürüm heyecandan Çıkırsa canım tenimden ancak bu acı biter Bir haber gelsin yeter Leylâ'sına Aslan'dan (Nesin 2016, 13-14)</p>
---	---

Kays/Aslan ise Leylâ'nın yaşadığı bu durumdan habersiz bir şekilde onu görmek için okula gider ancak Leylâ'yı göremez. Feleğe isyan eder, geceler boyunca ağlayıp inler ancak derdine çare bulamaz. Aşkın tutsağı olmuştur ve çok utanılacak, ayıplanacak durumlara düşer. Sonunda adı Kays/Aslan iken Mecnûn'a çıkar. O da acı içinde Leylâ'ya aşk şiirleri yazar (LM: 117/696-124/751; Nesin 2016, 14-16):

<p>Ey hış ol günler ki ben hem-râz idim cânân ile Ni'met-i vaslın görüp nâzın çekerdim cân ile Görmemişti gülşen-i 'ıyşım hazân-ı tefrika Olmamışdı tîre eyyâmım şeb-i hicrân ile Mehveşimden döstlar devrân cüdâ ister beni Düşmenimden hiç bilmem n'itmişem devrân ile Yetse ger 'âşıkların eflâke <i>efgânı</i> ne sûd <i>Yetmek olmaz</i> mâh-veşler valsına efgân ile Yaşurup saklardım elden dâğ-ı hicrânın eğer Etmek olsaydı müdârâ <i>dîde-i giryân</i> ile Zevkdan dîbâce bağlandı kitâb-ı 'ömrüme Koymadı devrân geçe evkaatım ol 'ünvân ile Ey Fuzûlî ahter-i bahtım müsâ'id olmadı Kim olam bir dem mukârin ol meh-i tâbân ile (LM: 125/752-126/758)</p>	<p>Leylâ olmazsa yoksun Leylâ varsa ben vardım Leylâ benden kaçtıçça Leylâ'dan daha vardım Ben beni bulmak için çöle vurdu kendimi Yolun gösterir diye her rüzgâra uyardım İçimin yangınına su diye koştum çöle Çöle varıp çöl oldum <i>çığlık çığlık</i> yakardım <i>Boşuna</i> bu çığlığım ben benden kurtulamam Bana benden başkası kimse edemez yardım Damlayan su mermeri zamanla elbet oyar <i>Gözyaşımla</i> adını sert bağrıma oyardım Sarıl kollarım sarıl sarıl kendi kendine Leylâ bende oldukça ben kendimi sarardım (Nesin 2016, 16)</p>
---	---

Arkadaşları Mecnûn'un durmadan ağlayıp inlemesine dayanamayıp çıkıp gezmesini, sıkıntılardan uzaklaşmasını isterler. Mecnûn arkadaşlarını kıramaz ve dolaşmaya çıkar. Gezinti sırasında Leylâ'nın da arkadaşları ile oraya geldiğini görür. İkisi karşılaştıklarında ağlayıp inlemeye başlarlar ve ikisi de bayılır. Leylâ'nın yüzüne gülsuyu serpip ayıltırlar. Olanları anne-babası duymasın diye hemen eve giderler. Mecnûn da bu arada kendine gelir ve Leylâ'yı göremez. Bu durumdan arkadaşlarına yakınır ve ardından şu şiiri okur (LM: 126/761-137/851; Nesin 2016, 16-19):

<p>Fezâ-yı 'aşkı çün gördüm salâh-ı 'akldan dûrum Beni rusva görüp 'ayb etme ey nâsîh ki ma'zûrum Eğer çâk-i girîbân eylesem men' eylemen çün men Meta'-ı nengden ârî libâs-ı ardan ûrum Ben ü sahrâ-yı vahşet menzil etmem 'âkıbet güncin Esîr-i dâm-ı zulmet olmazam çün tâlib-i nûrum Temerrûd 'akl fermânından etsem döstlar billâh Beni re'yimle sanman 'aşk sultânına me'mûrum Bana kim ta'n eyler kim nasîhat ehl-i âlemden Hoşem kim i'tibâr-ı aşk ile her dilde mezkûrum Belâ-yı 'aşk u derd-i döst terkin kılmazam zâhid Ne müştâk-ı behiştem sen gibi ne tâlib-i hûrum Hayal-i çîn-i zülf ü tâk-ı ebrûsıyla zevkîm gör Sanasın haşmet ile Kıs râyam kad ile Fağfûrum Garaz bir ad imiş 'âlemde ben hem eylerem bir ad Bi-hamdillah Fuzûlî rind ü rusvâlıkda meşhûrem (LM: 138/853-139/859)</p>	<p>Aklı bir yana koydum ne yarınım dünüm var Sakin öğüt verme ki o saçmadan benim var Us denenden arındım giysilerden soyundum Zamanın dışındayım ne gecem ne günüm var Şaşkınlık şaşar bana oysa kıblem bellidir Leylâ'dan özge değil benim bi tek kıblem var Yabancı çöllerdeyim yabancı illerdeyim Yanım yorem Leylâ'dır başka ne düşünüm var Sanma kendim istedim yarım kalmak kendimden Leylâ derler adına benim de bütünümlü var Çok şükür dünya bilir adım geçer heryerde Aşk yolunda serseri böyle büyük ünüm var (Nesin 2016, 19)</p>
---	--

Mecnûn her şeyi terk edip çöle gider. Bu durumu babasına söylediklerinde babası ah vah içinde onu aramaya çıkar. Bir süre aradıktan sonra onu kendinden geçmiş bir halde bulur. Bir süre uzaktan sessizce izler. Sonra yanına gidip onu ikna etmeye çalışır ancak Mecnûn babasını tanımaz bile. Bunun üzerine babası Leylâ evde seni bekliyor deyince Mecnûn gönül tutkunluğunu şu şiirle ifade etmiştir (Nesin 2016, 19-21). Fuzûlî'nin eserinde bu olayların eve gelen Mecnûn Leylâ'nın evde olmadığını görür, anne ve babası tekrar gitmemesi için nasihat ederler ve ardından üstad ağzından bir gazel söylenir (LM: 141/871-149/934):

<p>Cân verme gam-ı 'aşka ki 'aşk âfet-i cândır Aşk âfet-i cân olduğu meşhûr-ı cihândır Sûd isteme sevdâ-yı gam-ı 'aşkdan hergiz Kim hâsıl-ı sevdâ-yı gam-ı 'aşk ziyândır Her ebrû-yı ham katline bir hançer-i hûn-rîz Her zülf-i siyeh kâsdına bir ef'î yılandır Yahşî görünür sûreti meh-veşlerin ammâ Yahşî nazar etdikde serencâmı yamandır Aşk içre 'azâb oldugun andan, bilirim kim</p>	<p>Aşk cana yangın salar yakıp yıktığı candır Aşkın kıydığı canlar tarihlere destandır Aşka yanmak niceşer şundan da bilirim ki Her seven ayrı Mecnun <i>bencileyin yamandır</i> Aşk yakar yıkar amma <i>insana yanmak gerek</i> İnsan nice yanmışsa ancak onca insandır. Çok Mecnun gelip geçmiş mutlu olmamış biri Yer ateş hava duman <i>içtikleri de kandır</i> Leylâ dışımda değil bendedir benim Leylâ'm</p>
--	--

<p>Her kimse ki ‘aşıkdır işi âh u figândır Yâd etme kara gözlülerin merdüm-i çeşmin Merdüm deyip aldanma kim içdikleri kandır Ger der Fuzûlî ki güzellerde vefâ var Aldanma ki şâ’ir sözü elbette yalandır (LM: 150/935-151/941)</p>	<p>Yeter ki aldat beni Leylâ’yım diye kandır Kim derse sana aşkta mutluluk var inanma Fuzuli bile dese şair sözü yalandır (Nesin 2016, 21)</p>
--	--

Mecnûn nasihatların hiçbirini kabul etmez ve içinde bulunduğu dertten Leylâ’sız kurtulamayacağını söyler. Fuzûlî’nin eserinde bu sözlerden sonra Mecnûn dilinden bir gazele yer verilir (LM: 151/942-155/978). Aziz Nesin Mecnûn’un sözlerinden sonra Leylâ’nın istenme sahnesine de yer verir. Leylâ babasından istenir ancak Leylâ’nın babası Mecnûn’un deli olduğunu ve akıllanmazsa ona kızını vermeyeceğini söyler. Bunu duyan Mecnûn delinin akıllanmayacağını ve yolundan dönmeyeceğini söyler, ardından şu şiiri okur (Nesin 2016, 21-25):

<p>Aşk derdi ey mu’âllic kaabil-i dermân değil Cevherinden eylemek cismi cüdâ âsan değil Devr cevrenden şikâyet edene ‘âşık deme Aşk mesti vâkıf-ı keyfiyyet-i devrân değil Şehrden sahrâya bir fark olduğun her kim bilir Bilmiş ol kim ‘aşk sahrâsında sergendân değil Her kim idrâk eyler öz keyfiyyet-i hâlin henüz Düst ruhsârına ayn-ı şevk ile hayrân değil Cânı cânân ittihâdı fâriğ eyler cismden Cismden âgâh olan cân vâsıl-ı cânân değil Der imiş düşman ki hem-demdir Fuzûlî yâr ile Her sözü bühtân ise hakkâ bu söz bühtân değil (LM: 156/979-157/983)</p>	<p>Aşk derdine ey hekim ilacın etkisi yok Çünkü sevilen yanar sevenin tepkisi yok Ya yaşamak bir olup yada ölmek birlikte Bizim kitabımızda <i>sevmenin belkisi yok</i> Bu böyle bir yazgıdır Mecnun yazmış kendisi Ya olumdur ya ölüm hayır pekisi yok Aşk uğruna öldükçe biziz ölümsüzleşen Sevenin yaşlısı yok sevenin eskisi yok Mecnun Leylâ ile var Leylâ Mecnun’da yaşar <i>Tende can canda ten var ayrılmış ikisi yok</i> (Nesin 2016, 25)</p>
---	--

Mecnûn’un babası oğlunun iyi olması için her yola başvurur. Birçok hekimden yardım diler ancak hiçbirisi çare olmaz. Bir gün babasına Mecnûn’u Kâbe’ye götürmesi söylenir. Orada iyileşmesi üzerine edeceği duanın kabul olacağı söylenir. Babası Mecnûn’u alır ve Kâbe’ye giderler. Mecnûn bir süre Kâbe duvarları ile konuşur ve ardından şu şiiri okur (LM: 163/1029-170/1084; Nesin 2016, 26-27):

<p>Yâ Râb belâ-yı ‘aşk ile kıl âşinâ beni Bir dem belâ-yı ‘aşktan etme cüdâ beni Az eyleme ‘inâyetini ehl-i derdden Ya’nî ki çok belâlara kıl mübtelâ beni Oldukça ben götürme belâdan irâdetim Ben isterem belâyı çü ister belâ beni Temkînimi belâ-yı mahabbetde kılma süst</p>	<p>Ey Tanrı’m aşk adına aşka kıl tutsak beni Bir an aşk belasından eyleme irak beni Azaltma derdi benden dermanım derdim olsun Yani aşktan yandıkça aşka daha yak beni Alma cehennemimi o cehennem bendedir Mutsuzlukla mutluyum kendimde bırak beni İçimin yangınından öyle güçsüz düşür ki</p>
---	--

<p>Tâ dôst ta'n edip demeye bî-vefâ beni Gitdikçe hüsnün eyle ziyâde nigârımın Geldikçe derdine beter et müptelâ beni Ben kanda vü mülâzemet-i i'tibar u câh Kıl kaabil-sa'âdet-i fakr u fenâ beni Öyle zâif kıl tenimi firkatinde kim Vaslına mümkün ola yetirmek sabâ beni Nahvet kılup nasîb-i Fuzûlî gibi bana Yâ Râb mukayyed eyleme mutlak bana beni (LM: 171/1085-172/1092)</p>	<p>Leylâ'ya dek savursun rüzgâr olarak beni Ben beni bilmeyeyim savrulup da yeleyim Ayağına düşünce sansın bir yaprak beni Ayağı değsin diye kapısı eşiğine Yüz sürüp sürüneyim alsın da toprak beni (Nesin 2016, 27)</p>
---	--

Mecnûn'un bu sözleri karşısında babası şaşırıp kalır, Mecnûn ise Leylâ Leylâ diyerek çöle doğru yola koyulur. Bir süre sonra karşısına bir dağ çıkar, Mecnûn onunla derdini paylaşır, bir ceylanın avcıya esir olduğunu görür ve onu kurtarmak için avcı ile konuşur (LM: 172/1093-177/1130; Nesin 2016, 27-29):

<p>Gördü ki bir avcı dâm kurmuş Dâmına gazeller yüz urmuş Bir âhû esîr-i dâmı olmuş Kan yaşı kara gözüne dolmuş Boynu burulu ayağı bağı Şehlâ gözü nemlü cânı dağı Ahvâline rahm kıldı Mecnûn Bakdı ana dökdü eşk-i gül-gün Gönlüne katı gelüp bu bî-dâd Yumşak yumşak dedi ki sayyâd (LM: 176/1122-177/1126)</p>	<p>Acıdan uzak durmuş Bir avcı tuzak kurmuş Tuzağa düşmüş maral Gözünden kan akar al Yazık ayağı bağı Belli yüreği dağı Yok kurtuluşu bunun Bakıp ağladı Mecnun Bu canı yakma acı Marala kıyma avcı Avcı kim ki kan döker Kanı yine kan çeker Bağışla bu maralı Avcı değil oralı (Nesin 2016, 29)</p>
---	---

Aziz Nesin burada Fuzûlî'nin mesnevî içinde söylediği sözleri ona yakın ifadelerle düzyazıya aktarmak yerine ayrı bir şiir olarak yazmıştır.

Leylâ arkadaşlarının ısrarı ile çıktığı kır gezisinde yalnız kalmak için arkadaşlarına etrafa dağılıp çiçek toplamayı önerir, yalnız kalınca buluta derdini anlatmaya başlar ve ondan Mecnûn'a haber götürmesini ister (LM: 197/1282-206/1356; Nesin 2016, 34-36). Ardından Fuzûlî Leylâ dilinden bir gazel ile Aziz Nesin dörtlükler halinde şöyle ifade eder:

<p>Aşk dâmına giriftâr olalı zâr olubam Ne belâdır ki ana böyle giriftâr olubam Dil demekden kesilüp ten hareketden vah kim</p>	<p>İçimde bir bunalım Yanarken yalım yalım Çöllere vurup gittin</p>
---	---

<p>Günc-i gâm-hâneye bir sûret-i dîvâr olubam <i>Kudretim yok ki kılâm kimseye şerh-i gam-ı dil</i> Öyle kim ‘ârıza-ı hicr ile bîmâr olubam Hazerim ta’neden ol gâyete yetmişdir kim Yâra ağyâr olup ağyârım ile yâr olubam Demezem dahi sana ‘âşkımı ey gül zîrâ Sana ‘âşıklığım izhâr edeli h’âr olubam <i>Akl u sabr u dil ü ten gıtdi</i> bi-hamdillâh kim Sefer-i sâhil-i deryâyâ sebük-bâr olubam Yok Fuzûlî haberim mutlak özümden bes kim Vâlih-i nakş-ı hayâl-i ruh-i dil-dâr olubam (LM: 207/1358-208/1364)</p>	<p>Sormazsın nedir halım Tuzağına düşeli <i>Akıl baştan şaşalı</i> Arasam seni çölde Yollar diken döşeli Kim yanar bencileyin Hem donar bencileyin Yolunda bir çırayım Gündüzün geceleyin Yanıyor öyle içim <i>Anlatmaya yok gücüm</i> Seni sevmekten başka Var mı benim bir suçum (Nesin 2016, 36)</p>
--	--

İbniselâm’ın Leylâ’ya âşık olup onu babasından ister ve Leylâ İbniselâm’a verilir. Bu sırada Nevfel adlı bir kahraman Mecnûn’un ününü işitip Leylâ’ya kavuşturmak için yanına gider, Mecnûn başta istemese de ardından halini anlatmak için şu şiiri söyler (LM: 210/1378-218/1444; Nesin 2016, 38-40):

<p>Vefâ her kimseden kim istedim andan cefâ gördüm Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm Kime kim <i>derdimi izhâr kıldım</i> isteyüp dermân Özümden hem beter bir derde anı müptelâ gördüm Mükedder hâtırımın kılmadı bir kimse gam def’in Safâdan dem uran hem-demleri ehl-i riyâ gördüm Eğer su dâmenin tuttum revân döndürdü yüz benden Veger gözgüden umdum sıdk ‘aks-i müdde’â gördüm Ayak basdım der-i ümmide ser-gerdanlık el verdi Hüner ser-riştesin tuttum elimde ejdehâ gördüm Bana gösterdi gerdün tîre bahtım kevkebin yüz kez Men-i bed-baht ana her-gâh kim bakdım kara gördüm Fuzûlî ‘ayb kılma yüz çevirsem ehl-i ‘âlemden Neden kim her kime yüz tuttum andan yüz belâ gördüm (LM: 219/1445-220/ 1451)</p>	<p>Her kime canım dedim benden canım istedi Gözlerimden yaş değil aksın kanım istedi Ben kime bağlandıysam bir güler yüz görmedim <i>Her kime derdim açtım</i> o derman istedi Derdimi açtıklarım benden de dertli çıktı Yetişin aman dedim o amanım istedi Bir adım var gün gelir adım sanım da kalmaz Güvendiğim zaman da adım sanım istedi Leylâ’yı düşünmekten yaşamaya zaman yok Bu gizi kimse açsam ki zamanım istedi Yandım dostum yalım yalım tüttüm dost duman duman Yanıp salt duman oldum dost dumanım istedi (Nesin 2016, 40)</p>
--	--

Mecnûn dilenci kılığında diyar diyar gezerken yolu Leylâ’nın yurduna düşer, Aziz Nesin’e ait eserde Mecnûn Leylâ’yı görür görmez bir şiir söyler (Nesin 2016, 44-46). Fuzûlî’ye ait eserde ise Leylâ’nın konağına gelen Mecnûn feryad figan etmeye başlar, yalvarır ve ondan adalet ister. Ardından Mecnûn dilinden bir gazel söyler, Aziz Nesin Mecnûn’un Leylâ’dan adalet isteyip, ona yalvardığı bölümde Mecnûn’a iki beyitlik bir şiir daha söyler (LM: 243/1560-244/1627; Nesin 2016, 46-47):

<p><i>Küfr-i zülfün salalı rahneler îmânımıza Kâfir ağlar bizim ahvâl-i perişânımıza Seni görmek müte'azzir görünür böyle ki eşk Sana bakdıkda dolar dîde-i giryânımıza Cevri çok eyleme kim olmaya nâgeh tükene Az edip cevri ü cefâlar kıluban cânımıza Eksik olmaz gamımız bunca ki bizden gam alıp Her gelen gamlu gider şâd gelip yanımıza Var her halka-i zincirimizin bir ağzı Muttasıl vermeğe ifşâ gam-ı pinhânımıza Gam-ı eyyâm Fuzûlî, biz bîdâd etdi Gelmişiz 'aciz ile dâd etmeğe sultânımıza (LM: 245/1628-246/1632)</i></p>	<p><i>Hançer perçemlerini düşürüp kaş üstüne Yoksul gönül evinde koymaz taş taş üstünde Baştan yenik düşmüşüz andımız barış üzere Bulunmaz hiçbir istek bizde savaş üstüne Tutsağı olduğumuz güzel cana susamış İsteddiği can ise verdik canbaşüstüne Seveni sevdiğinden ölüm de ayıramaz Yeter ki tutkun olsun yiğit yoldaş üstüne Bir düş müdür gördüğüm yoksa gerçek mi sevgilim Neden kor bunda bizi gider telaş üstüne Öyle baktım yürekten göz bebeğimde kaldın Ağlasam Leylâ damlar gözümde yaş üstüne (Nesin 2016, 46)</i></p> <p><i>Anladık dostun kastı ki insanlığımıza Düşmanlar ağlar bizim perişanlığımıza Öyle çok tasamız var ki öyle çok ki yasımız Her gelen üzgün gider şen gelip yanımıza (Nesin 2016, 47)</i></p>
--	--

Leylâ İbniselâm ile evlenmek istemese de evlilik hazırlıkları başlamıştır ve onu düğün için süslemektedirler. Bu arada Leylâ gözyaşı dökmektedir, ancak insanlar onun anne-babasından ayrıldığı için gözyaşı döktüğünü zannederler. Oysa Leylâ neden gözyaşı döktüğünü Fuzûlî'nin eserinde bir gazelle, Aziz Nesin'in eserinde dörtlükler halinde düzenlenmiş bir şiirle dile getirir (LM: 250/1666-255/1705; Nesin 2016, 48-49):

<p><i>Hilâf-ı re'yim ile ey felek medâr etdin Beni gül ister iken mübtelâ-yı hâr etdin Mürûr-ı 'ömürde bir dönmedim murâdım ile Döne döne bana zulm etmeği şî'âr etdin İhânetimde nedir bilmezem murâdın kim Aziz-i 'âlem iken hâr u hâk-sâr etdin Ümîd-vâr idim evvel ki bir neşât görem Binâ-yı mihnetimi şimdi üstüvâr etdin Cefâ eliyle kılup çâk perde-i sabrım Nihân olan gamımı halka âşikâr etdin Vefâda vermeğe cân vermedin bana mühlet Beni bu va'd vefâsında şerm-sâr etdin Bir özgeni bana yâr eylemekdesen gûyâ Benim yâr olanı özge ile yâr etdin Meğer bilindi Fuzûlî sana felek hâli Ki varını bu cihânın yok i'tibâr etdin (LM: 256/1706-257/1712)</i></p>	<p><i>İstemedim neden verdin Beni alıp benden verdin Nedir suçum benim felek Gül istedim diken verdin</i></p> <p><i>Aşk yolunda beni dene Başaramazsam inlet yine Yalvardıkça taş kesildim Kıydın bana döne döne</i></p> <p><i>Nettin bana felek nettin Bir özgeyi gölgem ettin Gölgesiyken sevgilimin Onu benim özgem ettin</i></p> <p><i>Başkasının olmasaydım Bir seninle ben kalsaydım</i></p>
--	--

	Yoksun diye <i>bu dünyanın</i> <i>Tüm varını hiçe saydım</i> (Nesin 2016, 49)
--	---

İbniselâm'ın ölümü üzerine Zeyd hemen Mecnûn'a haber vermek için gelir, haberi duyan Mecnûn sevineceği yerde üzülmüştür. Çünkü İbniselâm Leylâ yoluna ölmüştür, kendisi ise yaşamaktadır. Halini şu gazelle dile getirir (LM: 345/2376-351/2422; Nesin 2016, 66-68):

<p><i>Âşık oldur kim kılur cânın fedâ cânânına</i> <i>Meyl-i cânân etmesin her kim ki kıymaz cânına</i> <i>Cânını cânâna vermektir kemâli 'âşıkın</i> <i>Vermeyen can i'tirâf etmek gerek noksânına</i> Vasl eyyâmı verip cânâne cân râhat bulan Yeğdir andan kim salar cânın gam-ı hicrânına Aşk resmin '<i>âşık öğrenmek gerek pervânedan</i> Kim yanar gördükde şem'in âteş-i sûzânına Fânî ol '<i>âşk içre kim benzer fenâsı 'âşıkın</i> Feyzî câvîd ile Hızırın çeşmei hayvânına Aşk derdinin devâsı kaabili dermân değil Terki cân derler bu derdin mu'teber dermânına Her kim cânan için cân vermeğe lâf etmesin Kim gelipdir bu sıfat ancak Fuzûlî şânına (LM: 352/2423-353/2429)</p>	<p><i>Kim ki sever sevdiği uğruna canın kıyar</i> <i>Sakınmaz sevdiğinden yoluna başın koyar</i> <i>Sevmenin tek koşulu varını yele vermek</i> <i>Kim vermezse canını âşık olmaktan cayar</i> Gerçek seven aşkına özleminde kavuşur Gece gündüz düşleyip yok olanı var sayar <i>Sevmeyi öğrenmeli yanan pervanelerden</i> Kendin atar yalıtma acısından haz duyar Yaşarken mezarına kendisi bir taş olur Yazıtını bağrına gözyaşlarıyla oyar Ölüme bir de aşka umar bulunamamış Seven yanar sevdikçe canın teninden soyar (Nesin 2016, 68)</p>
---	--

İbniselâm öldükten sonra Leylâ günlerce ağlayıp feryad eder. Ancak ağlayıp inlediği İbniselâm değildir, o Mecnûn için açıktan açığa ağlamanın fırsatını bulmuştur. Bir gece yine ağlayıp inerken bir kervanın hareket etmek üzere olduğunu görür ve bir deveye biner. Yolda deveye derdini açar ve ondan kendisini Mecnûn'a götürmesini ister. Deve onu Mecnûn'a ulaştırır. Leylâ başta Mecnûn'u tanıyamaz ondan Mecnûn olduğunu kanıtlamasını ister. Mecnûn çektiği kaygıları ayrıntısıyla anlatıp ardından şöyle bir şiir okur (LM: 345/2376-370/2556; Nesin 2016, 68-72):

<p><i>Âh kim bir dem felek re'yimce devrân etmedi</i> Vasl-ı dermâniyle def'i derd-i hicrân etmedi Yârdan bin derd-i dil çekdim bu hem bir derd kim Bildi bin <i>derd-i dilim bir derde dermân etmedi</i> Vâdî-i gurbetde cân verdim beni ol şâh-ı hüsn Bir gece hân-ı visâli üzre mihmân etmedi Dôstlar çâk-i girîbânım görüp '<i>ayb eylemen</i> K'ol gülü kim gördü kim çâk-i girîbân etmedi</p>	<p><i>Bu dünyada tek günüm isteğimce geçmedi</i> Aşkımdan yanmadığım bir gün gece geçmedi Aşk dedim düştüm çöle bunca çektiğim çile <i>Aştan başka dilimden bir harf hece geçmedi</i> <i>Sevdiğime geç dedim işte bu aşk geçidi</i> <i>Kılıçtan daha keskin kıldan ince geçmedi</i> Tek budert geçsin diye <i>baç verirdim başımı</i> Verince de geçmedi vermeyince geçmedi</p>
---	---

<p>Fakr mülkün tut ger istersen kemâl-i saltanat Kim bu mülkün fethini fağfür u hakan etmedi Tiğ-i bîdâd ile her dem kanımı dökmek nedir Ey felek her kim dem urdu ‘aşkdan kan etmedi Ahd u peymân etdi yârim kim sana yârim velî <i>Yârlık vakti vefâ-yı ‘ahd u peymân etmedi</i> Akl meydanını etmedi ancak Fuzûlî âşikâr Bu mübarek işi her kim etdi pinhân etmedi (LM: 371/2557-372/2565)</p>	<p>Âşıklar gelir geçer dertler de gelir geçer Ben candan geçtim işte bu dert nice geçmedi Aşk tarihinde yazar her Leylâ’ya Mecnun var Benim gibi bir mecnun daha bence geçmedi (Nesin 2016, 72-73)</p>
---	--

Mecnûn’un sözleri üzerine onun sevgilisi olduğunu anlayan Leylâ ağlamaya başlar. Uzun zamandır hasret kaldığı, istediği Mecnûn karşısındadır, ona kavuşmak için arada hiçbir engel kalmamıştır (LM: 372/2566-375/2585; Nesin 2016, 73-74):

<p>Açmadı gönlüm felek tâ bağırimi kan etmedi Kılmadı hürrem beni tâ zâr u giryân etmedi Eyledi bîdâd ile yüz pâre pür hûn gönlümü Bu çemende gönlümü bir lahzâ handân etmedi Şükr kim verdi felek kâmım beni nevmîd edip Şîve-i mihr ü mahabbetten peşimân etmedi Derd yoktur kimsede yoksa <i>tabîb-i feyz aşk</i> Kimde gördü <i>derd kim ol derde dermân etmedi</i> Sabr yoktur merdüm-i ‘âlemde ver ne rûzgâr Kangı müşkildir ki tedricile âsân etmedi Dutdu seyl-i âb-ı çeşmüm yer yüzün ammâ hoşam Kim binâsın sabrımın ol seyl vîrân etmedi Aşk sevdâsında sûd etdim metâ’-ı vasldan Ey Fuzûlî cân veren cânâne noksân etmedi (LM: 376/2586-377/2590)</p>	<p>Bu denli bitkin yılğın hiçbir zaman olmadım Perişan ettin beni sana düşman olmadım Tarihte hiçbir seven böyle bir dert çekmedi Aşk yolunda toz oldum hiç de pişman olmadım Neden benim olmadın neden senin olmadım Neden benim olmadın sana ben can olmadım Yok mudur hiçbir <i>hekim aşka umar bulmaya</i> Yazık sana <i>dert oldum ama derman olmadım</i> Yalım yalım bu yanış sonsuza dek söylenir Yandım yandım kül oldum hiç de ziyan olmadım Aşkın bayrağı olup dalgalandım şan oldum Bu destandan başkaca biz iz nişan olmadım (Nesin 2016, 74)</p>
---	---

Bu sözler üzerine Mecnûn ise Leylâ’yı hâlâ tanımamaktadır. Çünkü artık onda anlayış kalmamıştır (LM: 377/2591-378/2603; Nesin 2016, 74-75):

<p>Öyle <i>ser-mestim ki idrâk etmezem dünyâ nedir</i> Ben kimim <i>sâkî olan kimdir mey ü sahbâ nedir</i> Gerçi cânândan dil-i şeydâ için kâm isterim Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedir Vasldan çün ‘âşıkı müstağni eyler bir visâl Âşıkâ ma’ şükdan her dem bu istiğnâ nedir <i>Hikmet-i dünyâ ve mâ fihâ bile ‘ârif değil</i> <i>Ârif oldur bilmeye dünyâ ve mâ fihâ nedir</i> <i>Âh-ı feryâdın Fuzûlî incidipdir ‘âlemi</i></p>	<p>Öyle geçtim kendimden bilmem bu dünya nedir Ben kimim ya sen kimsin gerçeğe rüya nedir Çok gezip çok görüp çok bilenler ârif değil Ârif oldur bilmeye aşk mı dert mi ya nedir Çılgılımla herkes tedirgin ettim yeter Bana atılan gül mü yoksa taş kaya nedir Gerçi benim hayalim kavuşmak sevdiğime Sorma bilmem sevgi ne hayat ne hülya nedir (Nesin 2016, 75)</p>
--	--

Ger belâ-yı ‘aşk ile hoşnûd isen gavgâ nedir
(LM: 379/2604-380/2608)

Bunun üzerine Leylâ kendisini ona vermeye hazır olduğunu söyledi. Üzüntüsünü şu şiirle dile getirdi (LM: 380/2609-383/2632; Nesin 2016, 75-76):

Ey kılan şeydâ beni *benden bu istiğnâ nedir*
Nice sormazsın ki ahvâl-i dil-i şeydâ nedir
Ger bana *halk içre pervâ kılmadın ma 'zûrsun*
Böyle tenhâlıkda kılmazsın bana pervâ nedir
Sehldir ger bilmeyip hâlim terahhum kılmamak
Hâlimi bilmek terahhum kılmamak 'amdâ nedir
Gül temennâsında derler bülbülün gagâları
Çün gülü gördükde gülmez bilmezem gavgâ nedir
Ol perî mutlak men-i rüsvâyâ kılmaz iltifât
Ey Fuzûlî bilmezem cürm-i men-i rüsvâ nedir
(LM: 384/2633-2637)

Aşk okuyla yaralı kan ağlayan bir kuşun
İnsaf değil üstüne bir de yağdırmak kurşun
Hiç sormazsın niceyim tutkun gönlüm nicedir
Tutsağın edip sonra bu ne tuzak kuruşun
Başkaları yanında tanımazdan gelirsin
Ya baş başa kalınca ne bu dingin duruşun
Sen benimle olmazsan yaşamım bomboş kalır
Ayırında değilim ne dolunun ne boşun
Bilmeden çektiğimi acımamak çok kolay
Ben gönül yolcusuyum bu sonu yok yokuşun
(Nesin, 2016: 76)

Leylâ ile konuşmaları tamamlanıp Leylâ oradan ayrıldıktan sonra Mecnûn hâlini şu şiirle dile getirdi (LM: 401/2753; Nesin 2016, 79):

Biz cihân ma 'mûresin ma 'nîde vîrân bilmişüz
Âkıbet gencin bu vîrân içre pinhân bilmişüz
Ger özün dâna bilür taklîd ile sûret-perest
Âlem-i tahkîkda biz anı nâ-dân bilmişüz
Bî-haberler şerbet-i râhat bilirlir bâdeyi
Biz hakîm-i vaktiz anı *dökmüşüz kan bilmişüz*
Bilmişüz kim mülk-i âlem kimseye kılmaz vefâ
Ol zamandan kim anı mülk-i *Süleymân* bilmüşüz
Ayrı bilmişsin Fuzûlî mescidi mey-hânedan
Sehv imiş ol kim seni biz ehl-i 'irfân bilmişüz
(LM: 402/2754-403/2758)

Bitmez gelen yılları biz ki bir an bilmişiz
Bayındır dünya derler biz yıkık bir han bilmişiz
Her konanın göçtüğü dünya denilen handa
Her ne varsa güzellik onu aşkta bilmişiz
Kan içinde doğar gün batar yine kıpkızıl
Kadehle şarap içsek avuçta kan bilmişiz
Kurtla kuşla konuşan *Hazreti Süleyman*'miş
Biz kendimiz başka bir Süleyman bilmişiz
Varı yokla bir tutup bir ten bir can kalmışız
Var geçilmez canı da aşka kurban bilmişiz
(Nesin 2016, 80)

Mecnûn'un yanından ayrılan Leylâ yemeden içmeden kesilmiş, gündün güne zayıflamıştır. Son günlerinde başlarda sakladığı derdi de annesine açan Leylâ'nın içinde bulunduğu durum erbab-ı zamane dilinden şöyle dile dökülür (LM: 404/2759-415/2845; Nesin 2016, 80-82):

Bu 'âlem kim gönül kaydın çekersin mihnet ü gamdır
Fenâsız menzilin seyr eyle kim bir hösça 'âlemdir
Anıp tenhalığı kabir içre *nefret eyleme zinhâr*

Uğrasak da her uğrağa
Kaçsak bile en uzağa
Kurtuluş yok bu sonuçtan

<p>Tarîk-i üns tut kim <i>her avuç toprak bir âdemdir</i> <i>Değil muhkem cihân mülkünde her bünyâd</i> kim kılsın <i>Bekaa mülkünde</i> tut menzil kim ol bünyâd muhkemdir <i>Ecel âlâyîş-i havf u hatardan</i> kurtarır nefsi Bu cevher kîmiyâ-yı nefse bir iksîr-i a'zamdır Kemâl-i 'aşk-ı insân mevt ilendir râh-ı hikmetde Belî mecrâ kılan hükmün misâlin nakş-ı hâtemdir Bahar eyyâmı girse lâlezâra hâk eczâsın Muhakkar görme kim her zerre bir câm ile bir Cemdir Esîr-i nefsdîr ehl-i cihân bilmez fenâ kadrin Fuzûlî terk ü tecrîdî sana ancak müsellemdir (LM: 416/2846-417/2852)</p>	<p>Yollar varır <i>son durağa</i> Yol bitmezse yolcu biter <i>Kim gelmişse elbet gider</i> <i>Sakın korkma toprak diye</i> <i>Topraklardan canlar tüter</i></p> <p>Bildik <i>ölüm</i> boş korkudur Uyanılmaz bir uykudur Ölümden de beter olan Dayanılmaz aşk okudur</p> <p>Damlada görüp denizi Sele saldı kendimizi Göçüp gittik bırakarak Kalanlara sevgimizi (Nesin 2016, 82-83)</p>
---	---

Mecnûn Leylâ'nın öldüğünü duyunca koşarak onun mezarına gider. Orada ağlayıp inler ve canını alması için Allah'a yalvarır. Bunları söylerken dilinden şu şiir dökülür (LM: 419/2862-426/2918; Nesin 2016, 83-85):

<p><i>Yandı cânım hicr</i> ile vasl-ı ruh-ı yâr isterim Derd-mend-i firkatim dermân-ı dîdâr isterim Bülbül-i zârım değil bihûde efgân etdiğim Kalmışım nâlân kafes kaydında gülzâr isterim Dehr bâzârında kâsiddir metâ'-ı himmetim Bu metâ'-ı satmağa bir özge bâzâr isterim Fânî olmak isterim ya'nî belâ-yı dehrden Râhât-ı cism-i za'îf ü cân-ı efgâr isterim N'ola ger kılsam şeb-i hicrân temennâ-yı ecel N'eyleyem çokdur gamım def'ine gam-îâr isterim Çün <i>bekaa bezminde</i> dil-dâr men hem durmazam Bu fenâ deyrinde bezm-i vasl-ı dil-dâr isterim Ey Fuzûlî istemez kimse rızasıyle fenâ Ben ki bundan özge bilmem çâre nâ-çâr isterim (LM: 427/2919-428/2925)</p>	<p><i>Yanarak yalım yalım ayrılık ateşinden</i> Kabulüm ölüm kalım işte geldim peşinden Can tenden ben senden ne de Mecnun Leylâ'dan Ucunda ölüm olsa seven caymaz eşinden Ölüm ağusu değil sunduğun bengisudur Ölüm değil bu gülüm kişi belli işinden Yolun benim de yolum <i>ölümsüzlük ülkesi</i> Örnek alarak senin aşka can verişinden Yanarak yalım yalım Kabulüm ölüm kalın Ucunda ölüm olsa Ölüm değil bu gülüm Yolun benim de yolum Ölüm ölüm bir ölüm Seninleyken makbulüm Can baş üzre kabulüm (Nesin 2016, 85-86)</p>
---	---

2.3.3.2. Şiirlerin Dil ve Üslûp Açısından Mukayesesi

Fuzûlî ve Aziz Nesin şiirlerini kaleme alırken kendi sanat anlayışları ve devrin genel sanat anlayışı çerçevesinde bir dil kullanmışlardır. XVI. yüzyıl şairi olan Fuzûlî Türkçe, Arapça ve Farsçanın imkânlarından faydalanırken, eserini 1972'de kaleme alan Aziz Nesin

ise Türkçe asıllı kelimeleri oldukça yüksek oranda kullanmıştır. Bunun yanında eserde kısa cümlelerin tercih edilmesi de dikkat çeker (Tevfik 2016, 21). Her iki şairin söz konusu eserlerindeki kelime tercihleri aşağıdaki tabloda görülebilir:

		Beyit Sayısı	Türkçe Asıllı Kelimeler		Arapça Asıllı Kelimeler		Farsça Asıllı Kelimeler		Toplam
1	<i>Fuzûlî</i> - Felek ayırdı beni cevır ile canânımdan	9	44	%40,75	27	%25	37	%34,25	108
	<i>Aziz Nesin</i> - Tutsak oldum biyandan ayrılık öbür yandan	6	58	%84,05	5	%7,25	6	%8,70	69
2	<i>Fuzûlî</i> - Ey hoş ol günler ki ben hem-râz idim cânân ile	7	38	%43,19	23	%26,13	27	%30,68	88
	<i>Aziz Nesin</i> - Leylâ olmazsa yoksun Leylâ varsa ben vardım	6	68	%91,90	5	%6,75	1	%1,35	74
3	<i>Fuzûlî</i> - Fezâ-yı ‘aşkı çün gördüm salâh-ı ‘akldan dûrum	8	35	%31,50	52	%46,85	24	%21,65	111
	<i>Aziz Nesin</i> - Akli bir yana koydum ne yarınım dünüm var	6	69	%88,45	8	%10,25	1	%1,30	78
4	<i>Fuzûlî</i> - Cân verme gam-ı ‘aşka ki ‘aşk âfet-i cânıdır	7	37	%45,70	26	%32,10	18	%22,20	81
	<i>Aziz Nesin</i> - Aşk cana yangın salar yakıp yıktığı candır	6	52	%70,25	17	%23	5	%6,75	74
5	<i>Fuzûlî</i> - Aşk derdi ey mu’allic kaabil-i dermân değil	6	33	%39,75	32	%38,55	18	%21,70	83
	<i>Aziz Nesin</i> - Aşk derdine ey hekim ilacın etkisi yok	5	44	%73,35	10	%15,65	6	%10	60
	<i>Fuzûlî</i> - Yâ Râb belâ-yı	8	43	%45,75	40	%42,55	11	%11,70	94

6	'aşk ile kıl âşinâ beni								
	<i>Aziz Nesin-</i> Ey Tanrı'm aşk adına aşkla kıl tutsak beni	6	57	%81,45	9	%12,85	4	%5,70	70
7	<i>Fuzûlî-</i> Aşk dâmına giriftâr olalı zâr olubam	7	30	%37,05	30	%37,05	21	%25,90	81
	<i>Aziz Nesin-</i> İçimde bir bunalım	4 adet dörtlük	44	%93,60	2	%4,25	1	%2,15	47
8	<i>Fuzûlî-</i> Vefâ her kimseden kim istedim andan cefâ gördüm	7	53	%53	23	%23	24	%24	100
	<i>Aziz Nesin-</i> Her kime canım dedim benden canım istedi	6	62	%80,50	8	%10,40	7	%9,10	77
9	<i>Fuzûlî-</i> Küfr-i zülfün salalı rahneler îmânımıza	6	36	%52,15	20	%29	13	%18,85	69
	<i>Aziz Nesin-</i> Hançer perçemlerini düşürüp has üstüne	6	63	%91,30	2	%2,90	4	%5,80	69
	<i>Aziz Nesin-</i> Anladık dostun kastı ki insanlığımıza	2	15	%68,20	2	%9,10	5	%2,70	22
10	<i>Fuzûlî-</i> Hilâf-ı re'yim ile ey felek medâr etdin	8	46	%48,95	31	%33	17	%18,05	94
	<i>Aziz Nesin-</i> İstemedim neden verdin/ Beni alıp benden verdin	4 adet dörtlük	52	%91,25	3	%5,25	2	%3,50	57
11	<i>Fuzûlî-</i> Âşık oldur kim kılur cânın fedâ cânânına	7	32	%36,35	30	%34,10	26	%29,55	88
	<i>Aziz Nesin-</i> Kim ki sever sevdiği uğruna canın kıyar	6	63	%87,5	4	%5,55	5	%6,95	72
12	<i>Fuzûlî-</i> Âh kim bir dem felek re'yimce devrân etmedi	8	47	%41,60	28	%24,75	38	%33,65	113
	<i>Aziz Nesin-</i> Bu dünyada tek günüm istediğimce	6	62	%79,50	12	%15,40	4	%5,10	78

	geçmedi								
13	<i>Fuzûlî</i> - Açmadı gönlüm felek tâ bağırmı kan etmedi	7	38	%43,20	24	%27,25	26	%29,55	88
	<i>Aziz Nesin</i> - Bu denli bitkin yılğın hiçbir zaman olmadım	6	61	%77,20	8	%10,15	10	%12,65	79
14	<i>Fuzûlî</i> - Öyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir	5	27	%41,55	22	%33,85	16	%24,60	65
	<i>Aziz Nesin</i> - Öyle geçtim kendimden bilmem bu dünya nedir	4	43	%81,15	8	%15,10	2	%3,75	53
15	<i>Fuzûlî</i> - Ey kılan şeydâ beni benden bu istiğnâ nedir	5	32	%50,80	15	%23,80	16	%25,40	63
	<i>Aziz Nesin</i> - Aşk okuyla yaralı kan ağlayan bir kuşun	5	57	%95	2	%3,33	1	%1,67	60
16	<i>Fuzûlî</i> - Biz cihân ma'mûresin ma'nîde vîrân bilmişüz	5	30	%47,60	23	%36,50	10	%15,90	63
	<i>Aziz Nesin</i> - Bitmez gelen yılları biz ki bir an bilmişiz	5	51	%76,10	11	%16,40	5	%7,50	67
17	<i>Fuzûlî</i> - Bu 'âlem kim gönül kaydın çekersin mihnet ü gamdır	7	29	%29,60	53	%54,10	16	%16,30	98
	<i>Aziz Nesin</i> - Uğrasak da bir uğrağa	8	52	%96,30	1	%1,85	1	%1,85	54
18	<i>Fuzûlî</i> - Yandı cânım hier ile vasl-ı ruh-ı yâr isterim	7	33	%37,50	29	%32,95	26	%29,55	88
	<i>Aziz Nesin</i> - Yanarak yalım yalım ayrılık ateşinden	4 beyit+ 8 mısra	63	%86,30	3	%4,10	7	%9,60	73

Tablo 1: Fuzûlî ve Aziz Nesin'in Eserlerinde Geçen Benzer Şiirlerdeki Kelime Seçimleri

Fuzûlî'nin gazellerindeki kelime tercihleri incelendiğinde Türkçe asıllı kelimelerin birçok gazelde Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin önünde olduğunu görülmektedir. Tablodan

hareketle Fuzûlî’de Türkçe asıllı kelimelerin ortalama olarak yüzde 42,10, Arapça asıllı kelimelerin yüzde 33,50 ve Farsça asıllı kelimelerin yüzde 24,40 oranında olduğu görülmektedir. Aziz Nesin ise Türkçe asıllı kelimeleri daha çok kullanmıştır. Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin de günlük konuşma diline yabancı olmayan kelimelerden seçilmesi dikkat çekicidir. Aziz Nesin’in şiirlerinde ortalama olarak Türkçe asıllı kelimeler yüzde 84, Arapça asıllı kelimeler 9,75 ve Farsça asıllı kelimeler yüzde 6,25 oranındadır. Bu çerçevede düşünüldüğünde Aziz Nesin’in dilinin Fuzûlî’nin diline oranla daha sade olduğu söylenebilir. Ancak bir şair olan Fuzûlî’nin, kendine has bir şiir üslûbunu yakalayabilmiş olması daha çok hikâye ve romanları ile tanınan Aziz Nesin’e göre Fuzûlî’yi daha özgün duruma getirmiştir. Ayrıca iki şairin dil ve üslûpları üzerine aşağıdaki tablo üzerinden de yorum yapılabilir:

		İsim Soylu Kelimeler		Fiil Soylu Kelimeler		Toplam
1	<i>Fuzûlî</i> - Felek ayırdı beni cevri ile canânımdan	91	%84,25	17	%15,75	108
	<i>Aziz Nesin</i> - Tutsak oldum biyandan ayrılık öbür yandan	47	%68,10	22	%31,90	69
2	<i>Fuzûlî</i> - Ey hış ol günler ki ben hem-râz idim cânân ile	69	%78,40	19	%21,60	88
	<i>Aziz Nesin</i> - Leylâ olmazsa yoktum Leylâ varsa ben vardım	54	%73	20	%27	74
3	<i>Fuzûlî</i> - Fezâ-yı ‘aşkı çün gördüm salâh-ı ‘akldan dûrum	98	%88,30	13	%11,70	111
	<i>Aziz Nesin</i> - Akli bir yana koydum ne yarınım dünüm var	66	%84,60	12	%15,40	78
4	<i>Fuzûlî</i> - Cân verme gam-ı ‘aşka ki ‘aşk âfet-i cânıdır	68	%83,95	13	%16,05	81
	<i>Aziz Nesin</i> - Aşk cana yangın salar yakıp yıktığı candır	55	%74,35	19	%25,65	74
5	<i>Fuzûlî</i> - Aşk derdi ey mu’allic kaabil-i dermân değil	73	%87,95	10	%12,05	83
	<i>Aziz-Nesin</i> - Aşk derdine ey hekim ilacın etkisi yok	50	%83,35	10	%16,65	60
6	<i>Fuzûlî</i> - Yâ Râb belâ-yı ‘aşk ile kıl âşinâ beni	73	%77,65	21	%22,35	94
	<i>Aziz Nesin</i> - Ey Tanrı’m aşk adına aşkla kıl	50	%71,40	20	%28,60	70

	tutsak beni					
7	<i>Fuzûlî-</i> Aşk dâmına giriftâr olalı zâr olubam	63	%77,80	18	%22,20	81
	<i>Aziz Nesin-</i> İçimde bir bunalım	34	%72,35	13	%27,65	47
8	<i>Fuzûlî-</i> Vefâ her kimseden kim istedim andan cefâ gördüm	74	%74	26	%26	100
	<i>Aziz Nesin-</i> Her kime canım dedim benden canım istedi	53	%68,85	24	%31,15	77
9	<i>Fuzûlî-</i> Küfr-i zülfün salalı rahneler îmânımıza	49	%71	20	%29	69
	<i>Aziz Nesin-</i> Hançer perçemlerini düşürüp has üstüne	51	%73,90	18	%26,10	69
	<i>Aziz Nesin-</i> Anladık dostun kastı ki insanlığımıza	17	%77,25	5	%22,75	22
10	<i>Fuzûlî-</i> Hilâf-ı re'yim ile ey felek medâr etdin	72	%76,60	22	%23,40	94
	<i>Aziz Nesin-</i> İstemedim neden verdin/ Beni alıp benden verdin	37	%64,90	20	%35,10	57
11	<i>Fuzûlî-</i> Âşık oldur kim kılur cânın fedâ cânânına	71	%80,70	17	%19,30	88
	<i>Aziz Nesin-</i> Kim ki sever sevdiği uğruna canın kıyar	48	%66,65	24	%33,35	72
12	<i>Fuzûlî-</i> Âh kim bir dem felek re'yimce devrân etmedi	89	%78,75	24	%21,25	113
	<i>Aziz Nesin-</i> Bu dünyada tek günüm istediğimce geçmedi	56	%71,80	22	%28,20	78
13	<i>Fuzûlî-</i> Açmadı gönlüm felek tâ bağırimi kan etmedi	71	%80,70	17	%19,30	88
	<i>Aziz Nesin-</i> Bu denli bitkin yılgın hiçbir zaman olmadım	58	%73,40	21	%26,60	79
	<i>Fuzûlî-</i> Öyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir	59	%90,75	6	%9,25	65

14	<i>Aziz Nesin</i> - Öyle geçtim kendimden bilmem bu dünya nedir	43	%81,15	10	%18,85	53
15	<i>Fuzûlî</i> - Ey kılan şeydâ beni benden bu istiğnâ nedir	48	%76,20	15	%23,80	63
	<i>Aziz Nesin</i> - Aşk okuyla yaralı kan ağlayan bir kuşun	46	%76,65	14	%23,35	60
16	<i>Fuzûlî</i> - Biz cihân ma'mûresin ma'nîde vîrân bilmişüz	51	%80,95	12	%19,05	63
	<i>Aziz Nesin</i> - Bitmez gelen yılları biz ki bir an bilmişiz	49	%73,15	18	%26,85	67
17	<i>Fuzûlî</i> - Bu 'âlem kim gönül kaydın çekersin mihnet ü gamdır	84	%85,70	14	%14,70	98
	<i>Aziz Nesin</i> - Uğrasak da bir uğrağa	36	%66,65	18	%33,35	54
18	<i>Fuzûlî</i> - Yandı cânım hicr ile vasl-ı ruh-ı yâr isterim	67	%76,15	21	%23,85	88
	<i>Aziz Nesin</i> - Yanarak yalım yalım ayrılık ateşinden	66	%90,40	7	%9,60	73

Tablo 2: Fuzûlî ve Aziz Nesin'in Eserlerindeki Benzer Şiirlerde Tercih Edilen Kelimelerin Türleri

Fuzûlî ve Aziz Nesin'in eserlerinde dikkat çeken bir başka husus, isim soylu kelimelerin fiil soylu kelimelere oranla belirgin bir şekilde daha fazla olmasıdır. Bu tercihler hikâyeye bir durağanlık katmıştır. Ana hatlarıyla hikâyeler düşünüldüğünde durağanlığın hikâyenin tamamına hâkim olduğu görülecektir. Hem Leylâ'nın aşkından çöllere düşen Mecnûn hem de Mecnûn'u isteyen Leylâ diğer bazı mesnevîlerde olduğu gibi yollara düşüp, çeşitli zorlukları aşarak birbirlerine kavuşmaya çalışmazlar. Bunda hikâyenin sonucu itibariyle tasavvufî bir hâl alması, Mecnûn'un beşerî aşktan geçerek ilahî aşka ulaşması etkili olmuştur. Bir başka ifadeyle bu durum, hikâyedeki çatışmanın ana kahraman ve karşıt güçler arasında oluşunu değiştirerek, aşk ile akıl arasında bir çatışmaya dönüştürmüştür. Bu da Fuzûlî'nin şiirlerine durağan bir hava katmasına ve Fuzûlî'den hareketle eserini kaleme alan Aziz Nesin'in de bunu kullanmasına neden olmuştur.

Sonuç

XVI. yüzyıl şairlerinden Fuzûlî ve XX. yüzyılda yaşamış olan Aziz Nesin yetiştirme tarzları, sanat anlayışları ve içinde buldukları edebî çevre ve dönem çerçevesinde düşünüldüğünde oldukça farklı kişilerdir. Bunun yanında içinde buldukları toplumda gördükleri bozulmalara karşı takındıkları tavır çerçevesinde birbirlerine yakın olarak düşünülebilirler.

Aziz Nesin'in Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eserinden hareketle kaleme aldığı *Leylâ ile Mecnûn* adlı eser, metinlerarası ilişkiler bağlamında düşünüldüğünde Fuzûlî'ye ait eserin *düzyazılaştırma yöntemiyle* oluşturulmuş yeni şeklidir. Ayrıca Fuzûlî'nin mesnevîsinin içerisinde monotonluğu kırmak, eserin edebî seviyesini yükseltmek için farklı nazım şekilleriyle kaleme aldığı şiirlerde de Aziz Nesin vezin dönüştürümü yapmış, aynı durum ve duygudan hareketle şekle bağlı kalarak hece ölçüsüyle tekrar kaleme almıştır.

Her iki eser mukayese edildiğinde Fuzûlî'ye ait eserin mesnevî şekliyle (3.036 beyit), Aziz Nesin'e ait eserin ise hikâyeye türünde (87 sayfa) yazıldığı görülmektedir. Aziz Nesin, Fuzûlî'ye ait eserdeki geleneksel mesnevîde bulunması gereken besmele, tevhîd, na't, mi'rac, mu'cizât, devlet adamlarına özgü, sebep-i telif gibi kısımları eserine almamıştır. Eserde başlıklar konusunda da bir farklılık söz konusudur. Fuzûlî'nin eserinde hikâyenin anlatıldığı kısımda kullanılan 100 başlığa karşılık Aziz Nesin 21 başlık kullanmıştır. Fuzûlî'nin yeni bir konuya başlarken yaptığı uzun tasvirler ile mektupların başında yer alan bölümler Aziz Nesin tarafından ya kısaltılarak ele alınmış ya da hiç kullanılmamıştır.

Eserini yazarken Fuzûlî içinde yetiştiği gelenekten beslenirken, Aziz Nesin ilhamını doğrudan Fuzûlî'ye ait eserden almıştır. Konu bakımından iki eser arasında büyük bir benzerlik söz konusudur. Yukarıda ifade edildiği üzere Fuzûlî'nin eserini düzyazılaştırarak tekrar kaleme alan Aziz Nesin bunu yaparken hikâyede bazı değişikliklere de gitmiştir. Aziz Nesin'in hikâyenin akışı içerisinde özellikle Kays'ın ismini Aslan olarak değiştirmesinin yanında, doğduğu zamandan itibaren sürekli ağlayan Aslan'ın/Kays'ın susmasına neden olan olay ve İbnîselâm'ın Leylâ'ya âşık olması olayının farklı bir şekilde anlatılması Fuzûlî'nin eserinden ayrıldığı noktalar. Bu farklar dışında Aziz Nesin'in hikâyeye bağlı kalması onun Fuzûlî'ye ait eserin güncel okura ulaştırılması yönünde bir çabası olarak açıklanabilir. Konuya bağlı kalıp yaptığı küçük değişikliklerin yanında esere özgün ilaveler de yapmıştır. Bunu da esere Fuzûlî'nin eserinde yer alan mesnevî dışındaki şiirler üzerinden yapmıştır. Fuzûlî'nin hikâyeye içerisinde farklı nazım şekliyle kaleme aldığı gazel, murabba ve münâcât olmak üzere 26 şiirin 18'ini tekrar kaleme alan Aziz Nesin 8 tanesini hikâyesine almamıştır. Aziz Nesin'in, hikâyenin geneline bakıldığında 2 noktada düzyazı şeklinde ifade etmesi gereken yerleri şiir şeklinde ifade ettiği de olmuştur. Bunun yanında Aziz Nesin'e ait eserde yer alan 22 şiirin 1 tanesi Fuzûlî'den farklılık arz etmektedir. Şiirlerin 19 tanesi ise benzer durum ve duygulardan hareketle kaleme alındığı için önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Benzerliği belirginleştirmek adına yan yana yazılan şiirlerde birbirine yakın olan ifadeler italik yapılarak dikkatlere sunulmuştur.

Her iki eserde yer alan ortak şiirler dil ve üslûp açısından mukayese edildiğinde ise çıkan sonuçlar birbirinden farklıdır. Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere üç dilin imkânlarından faydalanan Fuzûlî, ortalama olarak yüzde 42,10 oranında Türkçe, yüzde 33,50 oranında Arapça ve yüzde 24,40 oranında Farsça kelimeleri tercih etmiştir. Türkçe asıllı kelimelerin birçok gazelde Arapça ve Farsça asıllı kelimelerden fazla olması dikkat çekicidir. Aziz Nesin ise yüzde 84 oranında Türkçe asıllı kelimelerden, yüzde 9,75 oranında Arapça asıllı kelimelerden ve yüzde 6,25 oranında Farsça asıllı kelimelerden faydalanmıştır. Türkçe asıllı kelimeleri belirgin şekilde fazla kullanması, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerinde

günlük konuşma diline yabancı olmayanlar arasından seçilmesi şiiirlerin diline önemli ölçüde bir sadelik katmıştır. Ayrıca Aziz Nesin'e ait şiiirlerde *çevren, us, ayırdında olmak, yalım yalım* gibi günlük konuşma dilinde çok kullanılmayan veya kullanımı mahallî düzeyde kalan Türkçe kelimelerin varlığı sadeliği güçlendirmektedir.

Fuzûlî ve Aziz Nesin'in eserlerindeki ortak şiiirlerde tercih edilen kelime türleri incelendiğinde her iki eserde de isim soylu kelimelerin fiil soylu kelimelere oranla belirgin şekilde fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ana hatlarıyla hikâyeler düşünüldüğünde durağanlığın hikâyelerin tamamına hâkim olduğu görülecektir. Hem Leylâ'nın aşkından çöllere düşen Mecnûn, hem de karşılaştığı aile baskısıyla eve kapatılan Leylâ durağanlığı okuyucuya yansıtırlar. Bu durağanlığın bir başka sebebi de hikâyenin taşıdığı tasavvufî mahiyettir. Mecnûn üzerinden anlatılan hikâyede âşıklar birbirlerine kavuşmak için çeşitli engellerle çatışmak yerine bekleyiş içindedir, çatışma ise akıl ile aşk arasında yaşanmaktadır.

Bütün bunların ışığında Aziz Nesin'e ait söz konusu eserin Arap ve İran edebiyatlarından başlayarak, Klâsik Türk edebiyatında da çok sevilen, birçok şair tarafından tekrar yazılan bir eserin çağdaş okura ulaştırılması açısından büyük önem taşıdığı görülmektedir.

Kısaltmalar

LM: Leylâ vü Mecnûn

Kaynakça

- AKTULUM, Kubilây, **Metinlerarası İlişkiler**, Öteki Yayınevi, İstanbul 2007.
- AYTAÇ, Gürsel, "Mukayeseli Edebiyat", **Türk Dünyası Edebiyat Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, C.4, 2004, Ankara.
- _____, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Say Yayınları, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 2013.
- BAYRAM, Yavuz, "Karşılaştırmalı Edebiyatı Bilimi ve Bir Uygulama", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.16, 2004, s.69-93.
- ÇAPAN, Pervin, "Ali Şîr Nevâyî ve Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnûn Mesnevîlerinin Anlatım Tarzlarının Mukayeseli Tahlili" **I. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Kongresi**, Eskişehir 2003, s. 225-241.
- FUZÛLÎ, **Leylâ vü Mecnûn**, (haz. Hüseyin Ayan), Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.
- GENÇ, İlhan, **Leyla ile Mecnun'un İki Şairi, Fuzûlî ve Sezai Karakoç**, Şûle Yayınları, İstanbul 2006.
- İPEKTEN, Haluk, **Fuzûlî Hayatı Sanatı Eserleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 1996.
- LEVEND, Agah Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt**, TTK Basımevi, Ankara 1998.
- _____, **Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnun Hikâyesi**, TTK Basımevi, Ankara 1959.
- MALAY, Murat, **Aziz Nesin'le Son Röportaj**, Birharf Yayınları, İstanbul 2006.
- MENGİ, Mine, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi (Edebiyat Tarihi-Metinler)**, Akçağ Yayınları, Ankara 2009.

MERİÇ, Cemil, **Kırk Ambar Cilt 1- Rümuz-ül Edeb**, İletişim Yayınları, haz. Mahmut Ali Meriç, İstanbul 2006.

NESİN, Aziz, **Vatan Sağolsun- İnsanlar Uyanıyor- Seyahatname**, Adam Yayınları Gülmece Öyküleri 11, İstanbul 2003.

_____, **Leylâ ile Mecnun**, Nesin Yayınevi, İstanbul 2016.

SOLMAZ, Süleyman, **Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

TATÇI, Mustafa, "Yûnus Emre", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.43, 2013, s.600-606, Ankara.

TEVFİK, Süleyman, **Leylâ ile Mecnûn**, Beşir Kitabevi, haz. Kemal Yavuz, İstanbul 2016.

TUNÇ, Gökhan, **Çağdaş Mesnevinin Peşinde**, Kadim Yayınları, Ankara 2011.